

ВІСНИК THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Простягаємо руки до наших православних Братів і Владик	1
І. В-к — В підготовці „вершин”	1
Е. М. — З нотатника	6
Х. Ортега і Гассет — Бунт мас	7
І. Хорольський — Похорони марксизму	11
Марко Довбач — Зріст добробуту Європи	12
Борис Грінвальдт — Спогад — лист	14
Петро Кізко — Боротьба за власну мову	17
Микола Понеділок — Вертеп	20
Федір Одрач — Мумік	22
Микола Чировський — Над свіжою могилою	25
Н. К. — Чи розв'язались?	27
В. Щербій — Про „експертів”	28
В поклоні великому Синові України	30
Евг. М. — Бібліографія	31
Зміст „Вісника” за 1959 рік	32

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ПОЖЕРТВИ НА ПИСАНКУ ООЧСУ — 1959 р.

Відділ ООЧСУ — Ньюарк

10 дол.: — Міт Маркет Бундзяк і Лазірко.

5 дол.: — М. Миз.

По 3 дол.: — Л. Мигаль, А. Стешишин, С. Макар.

По 2 дол.: — В. Таланчук, П. Семенюк, І. Назар, М. Кузишин, В. Ломеґа, А. Анрдюк, М. Базиляк, Е. Дмитрів, М. Притула, М. Нагірянський.

1.50 дол.: — М. Гребеняк.

По 1 дол.: — М. Кормило, М. Заверуха, В. Кульма-тицький, Д. Солодчук, Ю. Корольович, І. Гринишин, М. Фарбанець, П. Гудзовський, О. Напора, М. Козюпа, Т. Марущак, В. Лемеґа, В. Паневрусів, В. Процок, А. Вориченко, О. Ілемський, Р. Псюк, В. Бошняк, Ю. Дуда, Д. Розкопа, І. Генсьор, П. Гой, Лісоцький, В. Гриб, М. Іванчук, Матіяш, Ф. Луцишин, Е. Бармишак, І. Давидяк, М. Миськів, Р. Розмус, О. Сорока, Е. Попюк, М. Чернецький, Я. Дикий, М. Брунка.

Відділ ООЧСУ — Мінеаполіс

По 2 дол.: Головка, І. Іртиш, Д. Хабін.

По 1 дол.: Я. Карпак, К. Сольчаник, С. Вакіряк, М. Іваськевич, Д. Мандибур, В. Моцьо, П. Корольович, Е. Карпак, С. Михайленко, В. Микуляк, Ю. Никифорок, В. Сас, А. Гнатів, М. Яворський, В. Дубровський, П. Кміт, Ю. Фішер, І. Артим, С. Ковальчук, П. Квасний, І. Гоцук, С. Тинка, Д. Хабін, А. Загородний, Я. Аврамчук, Покотило.

Відділ ЛВУ — Гемілтон, Канада

2 дол. — М. Дацко.

По 1 дол.: В. Кульчицький, М. Романів, В. Кузишин, П. Омелук, Галунка, І. Грицак, Д. Данилюк.

По 0.50 дол.: В. Телішов, М. Н.

Відділ ООЧСУ — Клівленд

По 3 дол.: М. Бібик, В. Кліщук, М. Юрків, П. Незна-ний, І. Вільшанський.

По 1 дол.: В. Головатий, А. Стецяк, І. Лацуга, М. Кулик, С. Касонський, М. Гальчук, П. Футей, С. Іванюта, І. Кульбачинський, І. Губач, М. Дикий, М. Іваськевич, А. Кокодиняк, І. Павник, Р. Почтар, В. Жук, М. Івашко, М. Гейниш, В. Корнацький, В. Падалка, П. Щупляк, В. Ягольняк, В. Сікора, І. Сивенький, Д. Ягольницький, І. Павлюк, Побивайло, Д. Струс, П. Данилевич, С. Піхурко.

Відділ ООЧСУ в Джерзі Ситі

3 дол. — Н. Н.

По 2 дол.: Г. Бура, М. Пилипчак, Яр. Синко, Р. Кочмарський, М. Цьолко, Ю. Цьолко, Я. Вачинський, І. Цьолко, П. Талецький, О. Квасник, Г. Давибіда, В. Іваненко, В. Гаврилук.

По 1 дол.: В. Снігур, С. Чуйко, Т. Долинський, Л. Зіман, С. Н., М. В., Д. Дидик, М. Шеремета, П. Палка, Л. Ласій, П. Вох, Д. Вох, А. С., М. Жук, М. Кащуба, А. Щубак, І. Щупляк, д-р Іваницький, нечіт-кий, П. ульнич, В. Вакарук, П. Паска, Ващуняк, Ів. С., М. Вобер, І. Смоляк, М. Ткач, А. Щубак, І. Кішенюк, І. Ласій, М. Васюта, С. Миколишин, Г. Глечко.

По 0.50 дол.: С. Микитюк, І. Пекар.

Відділ ООЧСУ в Пітсбурґу

2 дол. — В. Ільницький.

1.25 дол. — П. Вельгош.

По 1 дол.: Т. Конецький, І. Луковський, М. Люби-нецький, Д. Мельничук, І. Щадий, П. Годованець, М. Малюк, П. Веретик, М. Стефурак, А. Малюк, П. Германський, В. Стець, В. Головецький, М. Олійник, О. Гнатів, П. Плакс, В. Гуменецький, П. Щерба, Г. Смолин, І. Сало, К. Дижун, І. Гіщак, М. Львівський, Ю. Вертелецький, С. Ягушак, Ю. Челеніс, В. Дзубан, І. Белз, Ф. Скрип, Я. Зварич, П. Кіца, Д. Гошва, М. Пиптик, П. Перкун, М. Сологуб, Д. Гнатів, Н. Чудійович, М. Мох, С. Блашків, М. Вілинський, М. Хоминець, С. Юхнович; Незнаний — 0.25 дол.

Відділ ООЧСУ в Лорейні

5 дол. — Д. Головацький.

По 2 дол.: І. Микита, І. Охрін, В. Цікало, В. Сикута, В. Данилейко, Я. Рудяк, О. Кришталь, Г. Черкас.

По 1 дол.: С. Шуя, П. Ратуш, І. Влашин, Е. Нащин, М. Павлишин, П. Веца, К. Маліцинський, М. Вучинський, М. Пакуш, В. Дейчаківський, А. Влискун, Т. Пасічник, М. Сухарчук, Г. Гаркач, В. Кічун, Е. Хемич, Я. Павлишин, М. Мандро, В. Калушик, П. Гаркач, А. Кочала, М. Воївка, Г. Дирів, С. Шапкін, В. Шуя, І. Івасишин, Я. Хаванський, В. Крайчук, О. Дрогомирецький, М. Данилів, П. Оренчак, М. Черкас, М. Турій, С. Гончарук, М. Осідач, Д. Курдияка.

Відділ ООЧСУ в Балтіморі

2 дол. — А. Гвіздяк.

По 1 дол.: М. Баран, В. Мельник, д-р Хмільовський, І. Вабяк, С. Поліщук, В. Войтович, М. Кащак, М. Венгер, А. Ганас, В. Лукаш, С. Купяник, В. Блашків, Д. Стельмах, В. Дмитренків, Я. Терехух, А. Лук'ячук, М. Смоляк, В. Гіряк, М. Бендок, Я. Боднарук, В. Гудима, М. Сердинський, В. Гудима, Т. Розалевич, О. Чикета, М. Райца, М. Шуманський, І. Гечківський, М. Кец, І. Радь, А. Радь, П. Касія, П. Крайняк, В. Богдан, В. Мапук, М. Турик, А. Чорний, Д. Козак, О. Монастирський, Ільницький, Р. Більчак, І. Федарчук, Чорнодольський, О. Стельмах, В. Стельмах, В. Верний, І. Сливко.

По 0.50 дол.: С. Поперечний, Римський, І. Малко, І. Пуда, П. Войтович, В. Захарків, Е. Костів.

Відділ ООЧСУ в Нью Йорку

По 5 дол.: Я. Воевідка, Н. Пінковський, П. Кушнір, д-р М. Крижановський, д-р Т. Кравців, М. Микитин.

3 дол. — Бучинський.

По 2 дол.: Р. Фенчинський, В. Костик, Василькевич, Брунець, Т. Шмиґа, В. Маґаль, М. Кодрян, В. Хомут, П. Згоба.

По 1 дол.: М. Процик, В. Пахульський, Л. Кабляк, І. Мушинський, М. Романів, П. Поліщук, М. Динька, П. Кіра, Т. Кінь, Т. Терлецький, Е. Похмурський, М. Гориславський, В. Баран, Оленчук, Ю. Микитин, В. Пін, В. Качунь, Василик, Ю. Копчинська, Е. Лозинський, Н. Н.

Всім Жертводавцям дякуємо!

Христос Рождається!

ПРОСТЯГАЄМО РУКИ ДО НАШИХ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТІВ І ВЛАДИК

Идучи слідами нашого великого Подвижника за церковну єдність, Слуги Божого Митрополита Андрея, простягаємо й ми наші руки до наших православних Братів-Владик і просимо їх в ім'я Христове, щоби для добра нашої Церкви вони разом з нами станули перед близьким уже Вселенським Собором з покірним проханням об'єднати нас в одному Київському Патріархаті українського народу, в злуці з св. Апостольським Престолом у Римі.

Ми свідомі того, що це була би велика ласка Бога для нас і ту ласку треба собі виблагати в Бога. Але ми також свідомі, що для підготовки тієї справи треба з боку нас усіх щирсердешної співпраці й готовості відкинути всі земські перешкоди, що заважають тій співпраці. А хоч впродовж нашого вікового роздору й історичного розвою під впливом передусім політичних обставин натворилося багато перешкод на шляху до нашого зближення й об'єднання у вірі, і то навіть у таких питаннях, де властиво немає між нами ніякої різниці, а тільки тонкості деяких висловів і понять зложились на довготривалі непорозуміння (Порівняй: Митр. Андрей: „Ментальність Сходу й Заходу”, *Or. Christ. VI, 1941, ст. 86-89*) — то ми віримо, що любов до Христа й до нашого українського народу спільна для нас усіх pomoже нам побороти ті всі перешкоди й труднощі. Знаючи на основі історичних документів, що найтяжчою причиною створення й утривалення роздору в Церкві, а зокрема серед нас українців, були людські немочі й пристрасті, ми не могли би почуватися спокійними в совісті, якщо ми, в повному християнському смиренню в ту історичну хвилю, в якій живемо, не зробили би того всего, що потрібне для релігійного й церковного замирення в нашому народі, що за нього передусім ми Церкві Єрархи несемо відповідальність перед Богом і перед історією. Між нами українцями християнами є далеко більше того, що нас об'єднує, як того, що нас роз'єднує. Наша християнська віра не повинна дозволити нам попадати в зневіру про наше об'єднання, ані не вільно вважати приреченим наш віроісповідний двоподіл, бо ж Христос виразно каже в Євангелії (Ів. 10, 16), що „буде одне стадо й один пастир”, і ми не сміємо сумніватись в слова Божественного Спасителя. Усі справи організаційні, правні й обрядові, що дорогі однаково католицьким і православним українцям, як у минулому так і в сучасному, напевно дадуться полагодити підходом у взаємній християнській любові і спільними зусиллями так, як це діється між братами одної, хоч і як великої сім'ї.

У тій справі звертаємось й до наших вірних Братів й Сестер і взиваємо їх, щоб, попри свої гарячі молитви за нашу церковно-релігійну єдність, доложили всіх зусиль на різних ділянках нашого збірного життя для створення серед віруючих українців тривких основ під „Божий мир”, що розположив би нас усіх до кращого взаємного зрозуміння, взаємної пошани і взаємної любови.

З Пастирського Послання Українських Владик до Українського Народу.

Дано в Римі, дня 16 жовтня Р. Б. 1958.

I. В-к

В ПІДГОТОВЦІ „ВЕРШИН”

Політичний рік закінчується відвідинами президента 11 країн світу, щоб довести мирні наміри уряду ЗДА. Ні один з президентів цієї країни не робив такої довгої і далекої подорожі. Правда, в час Другої Світової Війни, Ф. Рузвельт по дорозі на конференцію в Касаблянк, зупинявся в Марокко й Тунісі, але то були зовсім інші часи. Тоді радилися над тим, як

укласти карту світу після перемоги у війні. Тепер стоїть проблема, як вийти з наслідків укладу світу, накресленого в конференціях в час війни і закріпленого, без підписання миру, після її закінчення.

Хоч політичну мапу світу, яку тоді накреслено, опіковані народи своїм тиском в боротьбі за державне становлення багато змінили,

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ СКЛАДАЄ РІЗДВЯНИЙ ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ, ОУН І ВСІМ БОРЦЯМ ЗА ДЕРЖАВНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ І СВОБОДУ ЇЇ НАРОДУ.
ХРИСТОС РОЖДАЄТЬСЯ!

але природньому процесові тих народів великопростірні заміри мірничих ще протистоять міцно. Старий колоніалізм доживає, а большевицько-російський, з повоєнним мандатом, намагається закріпитись і то не тільки в країнах, які прийнято називати відсталими, а таки й в самій Європі. Пропагандивна боротьба, ведена Заходом з московською заслоною, що зветься світовим комунізмом, ні в чому не зупинила його і не змінила замірів. Нині, коли модним знов стало підкреслювати „реалітети” імперії, варто пригадати, що зріст імперії, після другої війни, зумовлений не силою її і не ідейними впливами, а головно потуранням союзників, теперішніх противників.

В своїх мемуарах президент Франції Де Голь описує яскравими барвами про його відвідини Москви, в грудні 1944 року. Єдина Німеччина тоді доживала останні дні. Хоч ще не було остаточно устійнено на скільки частин (6, 4 чи 2) ділити її, в пляні духової і політичної атомізації Європи, розгром її вже був припечатаний, а в нім вирішено й політичне розмежування Європи. Де Голь прибув до Москви, щоб укласти франко-советський військовий пакт. Обидві сторони потребували себе взаємно. Франція, після німецької окупації, шукала підтримки у переможця Москви. Кремль, а головно тодішній володар імперії, побоювався, що союзники, при допомозі яких Росія вийшла переможцем у війні, стануть на перешкоді його колоніальних плянів у Східній Європі. — Тому й шукав союзу з Францією.

Де Голь, їдучи до Москви, знав, натуру властителя імперських дум, але його поведінку пояснював своєрідною любов'ю до Росії. На першій зустрічі, коли прем'єр Франції поздоровив генералісімуса з перемогами Толбухіна у Мадярщині, той з призиством відповів: „Подумавш, він взяв кілька міст! Нам треба швид-

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief

Adress: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

ко йти на Відень і Берлін”. А коли зайшла мова про Тореза, лідера французької компартії, який втік в час війни до Росії, а в той час мав повертатись до Франції, за дозволом уряду Де Голя, Сталін, похваливши Тореза, радив прем'єрові Франції не арештувати його, бодай деякий час. В Москві Де Голь зрозумів, що Сталінові йшлося головним чином про визнання Францією Люблінського Комітету Визволення, який Москва вже змонтувала на ролю польського уряду для „визволеної” Польщі.

Де Голь був переконаний не йти на визнання цього комітету. Через таке наставлення його ледви не зірвалися були переговори. Та кремлівські дипломати, керовані Сталіном, вжили всіх заходів, щоб таки своє досягнути. Формуловки про визнання мінялися кілька разів; москалі ніби поступались, а вкінці свого допняли. Французькі дипломати, очолені Бідо, хоч і відмовились, за вказівками і вимогою Де Голя, підписати готовий текст порозуміння між Люблінським Комітетом і Французьким урядом про обмін представниками, але погодились на представника Франції до Люблина, де мав бути осідок Комітету, з тим, що повідомлення про це появилася на два тижні пізніше після укладеного франко-советського пакту. Для Москви вистачило і такого невинного фактичного визнання, щоб почати „легітимну” окупацію Польщі, а за нею і інших країн Європи.

Автор мемуарів, переповідаючи про розкішні банкети з цієї нагоди, на яких був присутнім посол ЗДА, Герріман і британський посол Болфур, барвисто малює, як артистично Сталін в стилі Івана Грозного чи Петра I „набирав” дипломатів, підкреслюючи перед ними могутність і необмеженість своєї влади, щоб тільки досягти своїх цілей. Історія з Люблінським Комітетом не була чимсь новим у відносинах Росії до Європи, бо так само робила Москва з Україною, завойовуючи її після Першої Світової Війни через Харківський уряд, на чолі з Раковським. В Парижі, Лондоні і Вашингтоні те знали добре, проте не запобігли і не протиставились тій інвазії в кінці Другої Війни, а заплющивши очі, признали Люблінський Комітет, при допомозі якого Москва накінула російський колоніалізм Польщі, а слідом і іншим країнам Східньої Європи. Про ці, мов би давні події, згадую тому, що заноситься на

даліше повторення їх тільки вже в центрі Європи.

**

В столицях Західного Світу і в Москві готуються до зустрічі „на вершинах”. Советська преса з захопленням пише про великі успіхи Хрущова в ЗДА, підкреслюючи новий дух Кемп Дейвіда. Чисельним відвідувачам з-за океану Москва показує свої осяги, а їхніми признаннями запиллює очі поневоленим народам. Ті ж туристи дома у великій, малій і всякій пресі, вихвалюють осяги московського царства. Твориться атмосфера до вершин. А імперська преса настирливо підкреслює, що „советська політика на протязі 40 років носить послідовний характер: вона була, є і буде ленінською політикою співіснування”. („Правда”, 25 червня 1958 року). В отому пляновому підкреслюванні незмінності ленінської політики протягом 40 років є одно цікаве зерно. Москва ні в чому не зревідувала своєї зовнішньої політики часів Сталіна. Її тільки достосовують до обставин, а імперіялістичні засади її зформулював, ще в 1920 році, Ленін перед московським партійним активом так:

„Доки ми не завоювали всього світу, доки ми є з погляду економічного й військового слабші, як капіталістичний світ, нам далі треба триматись правила: вміти використати протиріччя і противенства між імперіялістами. Коли б ми цього правила не тримались, ми давно б, на радість капіталістів, висіли б всі на різних осиках (том 3, стор. 410)”.

І як не дивно, поцейбічний політичний світ, керівники його, що знають засади і практику зовнішньої політики Москви, коли приходять до крутого в імперському центрі, починають підставляти підпорки сатанинському ладові, щоб врятувати володарів його від осики. Навіть неглибока аналіза ленінських засад зовнішньої політики, а зокрема про мирне співіснування з „капіталізмом”, на що так покликається Хрущов у своєму миротворенні, нічого спільного з дійсним миром немає. Інша річ, що в нинішній внутрішньо-імперській ситуації, Москва надто потребує миру, але засади месіанізму свого, за яким тільки вона має оновити світ „руською правдою”, вона зберігає і накидає через великопростірних мірничих.

Перепочинку імперія потребує з багатьох причин. Відносини між нею і окупованими кра-

їнами не складаються так, як того вимагають інтереси московського колоніялізму. За останні роки погіршав контроль Москви над країнами „братніх демократій”; нині він слабший, ніж будь коли після Другої Світової Війни. Недарма советська преса часто нарікає на невдячність поляків, чехів, мадярів до Советського Союзу, що „визволив” їх. Кривава розправа над мадярами і через три роки не дає спокою імперському хазяїнові. Прибувши на з’їзд мадярської компартії з царським почотом, Нікіта виспівав цікаву історичну рапсодію:

„В 1848 році руський цар Микола I не завагався, коли треба було допомогти урядові (Австро-горщини) розгромити мадярську революцію. Цар Микола сам запропонував допомогу імператорові Францові Йосипові і негайно відрядив до Мадярщини руські війська.

Як же міг Советський Союз відмовити у допомозі Мадярщині в 1956 році, коли наші війська були в цій країні і коли контрреволюціонери почали вбивати наших солдатів? Природньо, що ми вирішили не звертати уваги на протести деяких товаришів і діяти сміливо й рішуче”.

Порівняння цікаве. Хрущов ствердив, що в ЦК були розходження щодо розправи над мадярами: побоювались, що втручання може викликати належну реакцію Західного Світу, якої так боїться імперія. З вісток преси довідуємось, що в ЗДА тоді також розважали над тим, але члени кабінету, майже одногосно, відкинули думку про підтримку мадярів. Дарма виходить, побоювалися в московському ЦК і Хрущов діяв, як цар Микола сміливо і жорстоко. Рапсодія Хрущова цікава і з другого боку. Влітку цього року Мюнхенський Інститут Советознавства на своїй науковій сесії, розважаючи над проблемою пов’язаності зовнішньої політики большевицької Росії з царською, ствердив „науково”, що тієї пов’язаності немає. Хто ж більше знає Хрущов, що таке заявив, чи ті, що науково обґрунтовували непов’язаність політики нинішньої Московії з політикою царської Росії? Проте, „вчені” згаданого інституту своїм „обґрунтуванням” конче хочуть підставити підпорки імперії і врятувати Хрущова від осики.

**

Як не прикриває імперська преса протиріччя в самій імперії, а головно дій відцентрових національних сил, вони таки хитають вавилонську сатанинську будівлю, з центром на Мо-

скві-ріці. Маскарада з громадськими вироками засуду над націоналістами і УПА на Волині, яку старанно готувалося майже рік, говорить, що малоросійська політика уніфікацій „окраїн”, а в першу чергу України, зустрічає сильний спротив і боротьбу поневоленої нації. В боротьбі проти русифікації з під імперського преса чути голоси в літературі, в яких, нав'язуючи до того, що „Було колись в Україні”, підноситься національна гордість: „Нас не взяв кат, і ми таки люди”. На Москві-ріці це чують, тому й шукають в зовнішній політиці перепо-чинку, щоб придушити гордого духа спротиву і боротьби. Як довідуємося з останніх вісток, Москва починає нове переселення населення Західної України в Крим і в райони Караган-ди.

Червневий Пленум ЦК КПС цього року, де протягом місяця вирішувалося питання механізації і автоматизації промисловости, показав, що „техніка комунізму” теж потребує помочі ззовні. Советська преса про ту техніку подає таке: „Уявіть собі таку картину: новенький блискучий лімузин тягне по конвеєрній старій клишоногій клячці... Загляньте в ливарний цех, кузню, — скрізь допотопна, непродукційна ручна праця. І це на заводі станко-автоматів”. Що ж дивного, що при такому „технічному прогресі” собівартість станка-автомата виносить 78.999 крб., замість 22.000, як заплановано. („Известия” 30 липня, 1959 року).

Зрозуміло, що така техніка конче потребує підпори і поліпшення її, і його сподівається знайти імперський уряд від ділових кол, яким Хрущов пропонує на довгі роки мирне співіснування, а Мікоян у Мехіко проголошує їм многоліття за це. Є за що.

Не кращий стан і в сільському господарстві. Вже на червневому пленумі згадувалося про оранку восени, як засіб піднесення урожайности. Тепер, в підготовці до пленуму сільсько-го господарства, преса не вгає про це. Урядова статистика не подає цифр урожайности, їх обходиться процентним співставленням. А оце ненароком ці цифри назвав кандидат сільсько-господарських наук, заступник директора дослідного інституту сільського господарства І. Кузнєцов в статті „Урожай накопичувати з осені” („Известия”, 27 вересня ц. р.). Вчений муж, говорячи про перевагу осін-

ньої оранки, наводить цифри цього річного урожаю в сибірських колхозах і совхозах: 45-50 пудів з гектара, цебто 7-8 центнерів. Це на кращих сибірських землях. Отже, пересічний урожай з гектара по всій імперії не виносить більше 7-8 центнерів, а це значить, що нинішній урожай не вищий, як в дореволюційній Росії. В порівнянні до урожайности фермерських господарств Європи і Америки, соціалістичні урожаї в 6-7 разів менші. Так виглядає друга половина економіки імперії — сільське господарство.

Подорожникам з-за океану того стану не показують. Їх переконають мирними намірами країни соціалізму і вони те повторюють у себе, підкреслюючи здобутки советської Росії, часто пригадуючи про кількість термоядерної і ракетної зброї, якою Хрущов з Будапешту погрожує „змести всіх наших ворогів”. Старий то московський засіб налякати і дістати підтримку для виконання семилітки. Але в самій імперії дійсного стану не заховати, не помагають і лекції про перехід від соціалізму до комунізму. Їх слухають, але не вірять. „Все переходимо й переходимо: звідціль сюди, а відціль туди. Все переходимо, а роки проходять. І що виходить? Неурожай, хліба колхозникам нема, урожай, хліба колхозникам теж нема” (Ф. Панфьоров, роман „Волга-матушка Река” видання 1958 року). А справжнє життя отих свідомих, пересвідомих в тому ж творі подано так: „Що це хрещена, спитав Астафьев. Ключ? Від скрині. На роботу пішла, хліб від дітей в скриню сховала, а ключ мені: розтягнуть хліб голодні діти, — сказала Єлизавета. Трохи подумавши додала: — Мати, а серце своє стисла і хліб від дітей сховала: інакше з'їдять, а завтра зуби на полицю”.

Та цього не бачать чисельні подорожники з ділових кол, а оцей то стан і змушує уряд імперії шукати виходу, щоб загамувати дію відцентрових національних протиімперських сил. Крім того, імперія потребує відпочинку і для сконсолідування комуністичного бльоку, окупованих країн.

Повернутись до цілковитій ізоляції, як то було десять років тому, нині неможливо, бо для того треба було б не тільки відгородити імперію від Заходу, а будувати загорожі і в самому царстві, запровадити в країнах, так зва-

них сателітах, режим часів єжовщини. Перепочинком сподівається Хрущов скріпити владу вгорі, закріпити і свої позиції. Тому так і розписується там про успіхи його в Америці.

Про це перебування видано спеціальну книжку з тиражем 200.000 примірників. Її рекламують в пресі, через радіо, а зустрічі з діловими колами висвітлюються в кінотеатрах, де Хрущова показується в той момент, коли його зустрічає найвищий представник ділових кол, президент Айзенгавер, якому імперський хазяїн дарує „Лунника”, символ могутности імперії.

Документами про зустріч в Америці Хрущов поспішає закріпити свої диктаторські позиції в партії і серед населення. А дружба з Америкою і мир по-московському з цілим світом найкраще допомагають йому. Імперія потребує перепочинку, як чергового підступу, стратегію і тактику якого, розробив ще Ленін, насадивши осередки, що той підступ будуть здійснювати.

„Починаючи з другого конгресу III Інтернаціоналу ми міцно стали в імперіалістичних країнах не лише ідейно, але й організаційно. В усіх країнах є такі осередки, що ведуть самостійну працю і будуть її вести. Це діло зроблено”.

І робиться воно не тільки через оті осередки, а й при допомозі тих, що через рожеві окуляри дивляться на імперську дійсність.

**

Останні посушення на міжнародній шахівниці, а стисліше кажучи, у розгрі між ЗДА і СССР вказують, що в цих відносинах зарисовуються поважні зміни і то в пляні, який обрала Москва. Велика американська преса вже уникає гострих висловлювань проти комунізму, обходить їх, зате про досягнення в Советському Союзі говориться багато. В цих зарисах істотним є те, що питання ідеологічної природи, питання боротьби з комунізмом Московії втрачають свою гостроту, а ділові американські кола що далі, то більше схиляються до думки про налагодження ділових відносин з Москвою. Невдалий виступ бывшего секретаря Стейт Департаменту за демократичного уряду, Д. Ечісона, який заявив, що не бачить глузду в переговорах, бо немає про що говорити при нинішній поставі Москви, викликав голосну негативну

реакцію американської преси. Дотеперішню політику стриму заперечується, а політику „визволення”, з якою республіканці приходили до влади називається „фікцією”, — вони мовляв, стали головною перешкодою у регулюванні міжнародних проблем. Тепер їх велика преса американська радить регулювати так, щоб не драгувати московського хазяїна. На близькому Сході вихід бачиться в тому, що Вашингтон почне дивитись в лице фактам, признаючи там за Росією право голосу і визнає слушність домагань її не втручатись у відносини на Близькому Сході. Що за цим криється, не треба говорити. Цьогорічна „допомога” Москви країнам Сходу за 10 місяців винесла один мільярд доларів, а кількість советських фахівців, що кермують розподілом тієї допомоги, досягла в цьому році п'яти тисяч, а ще рік тому їх було в два рази менше.

Волтер Ліпманн бачить, що урегулювання берлінської проблеми означатиме дальший крок до визнання урядом ЗДА Німецької Демократичної Республіки. Цього ж і домагається Хрущов з Мадярщини, погрожуючи, що коли цього не зроблять, то СССР сам це зробить. Чути „ліберальні” голоси про те, що визнання Китаю неминуче. Вже є і виготовлені приватною фірмою з Сан-Франціска пропозиції в цій справі, розроблені на замовлення сенатської комісії американських зовнішніх справ. Вони прості: визнати уряд Мао, пустити Червоний Китай до ООН. Всі голоси „ліберальної преси” ніби сходяться в тому, що тверду політику покійного Даллеса треба міняти на еластичну, а перед тим розчистити атмосферу і довести Кремлеві, що Америка хоче добра для Росії; промовчується в цьому, що тим самим помагає їй поневолювати і уніфікувати на імперський копил завойовані нею нації.

Оцей підхід, яким мобілізується публічна опінія, облегшить Москві досягнути свого на вершинній конференції. Москва там, треба думати, домагатиметься звільнення від „окупації” Західнього Берліну, бо існуючий стан в Берліні не гарантує їй перепочинку. Домагатиметься й правного закріплення існуючого ладу в окупованих країнах Європи та ще й признання, що режими ті створені з волі народу. Наміри Москви ясні і послідовні, а Захід, готуючись до „вершин”, ще тільки уточнює свої.

Е. М.

З НОТАТНИКА

**

Дуже для нашої доби типове повідомлення про катастрофу літака, що в ній згинула вся закупа. Літак — цитую газету — „мав приземлитися на летовищі і почав кружляти недалеко летовища, але пізніше чомусь то налетів на середину гори (біля 500 м. висотою, отже на висоті коло 250 м. — Е. М.) і після того чути було тріск, і настала катастрофа...”

З'являються, очевидно, різні риторичні (бо постфактум) питання на тему „чому?” Аджеж існують докладні інструменти, радар, радіозв'язок з летовищем і т. д. Живемо в добу атомово-водневу, коли літають московські собаки й луніки, передбачається колхоза на Місяці, стрекотять електронні роботи, танцюють моїсєві берьозки, стрибають гаммершільди під згудіння невтомних смичків численних ойстрахів... Одним словом, здавалося б, що все вже упокорено, спаціфіковано і „освоєно” аж до

*****

Англійський уряд вже схильний на те, щоб залишити за Москвою те, що вона має і поступитись в Берліні, а коли того буде мало, то й Тайван „визволити”. І в Вашингтоні політична погода надто зм'якла під тиском „ліберальної” преси. Найкраще це видно з заяви секретаря Стейт Департаменту, який ствердив, що „советський уряд значно відійшов від попередніх позицій в Берліні і є всі підстави для компромісу”. Повторюється казка про Червону шапочку в новому виданні в Вашингтоні.

Найбільшою перешкодою проти такого згубного для свободи людської „реалізму” є нині Франція, очолена Де Голем і Західня Німеччина на чолі з Аденауером. Вершинна конференція, як передбачається, буде в квітні, чи в травні. З короткого перегляду політичної погоди напрошується питання: чи в цій заплутаній розгрі, яка ведеться між західнім світом, головно ЗДА і ССРСР, Захід здобудеться на те, щоб урахувати цілість імперських протиріч і непереборних труднощів, які штовхають Кремль шукати перепочинку? Чи дасть їй той перепочинок та ще й з якоюсь придачею?

„регуляції уродин” включно. А однак... однак людина, Людська Особистість, як носій Духа, залишається й досі, мимо всіх машинових науковостей і прогресивностей, „неосвоєною”. І задача — посадити літака на землю — залишається проблемою, що вимагає від летуна: інтуїції, таланту й навіть надхнення.

Так само, як півстоліття назад, отже, надовго перед луніками, бітніками, липовими лавреатами Нобеля, хабаризованими конкурсами теле-відповідей і підплачуваною радіо-музикою нашої розвеселої сучасности.

**

Гіп-гіп урра! Знайшовся ще один великий советолог і безконкурентний знавець комуністичних таємниць з-поза Залізної Заслони. Це — той персонаж, що його недавно випросили з Варшави і що тепер продукується сенсаціями на сторінках одного з „Таймсів”. Судячи з прізвища, він до наївних не належить, а скорше, як казали в Одесі, „совсем наоборот”. Але це не перешкоджає йому виписувати такі горрендальні піраміди одвертих абсурдів, що аж дух забиває... Але не варто демонструвати тут монументальні зразки тієї творчости. Вистачить лише підкреслити, що серед критеріїв новітнього знавця „комунізму” (— псевдонім, що соромливо-нахабно маскує стан советської окупації), найважливіші — два: перший — це джезова музика, другий — абстрактне малярство, а обидва — символи культури „заходу”. Отже, є джез, є карикатури скалічених „барв і ліній”, — значить — „відлига”, значить „що не кажіть, а таки багато змінилось”, значить ще є в населенні того чи іншого сателіта „дух заходу”. Можна в Сталінському Палаці Культури купити книжку геніяльного Кафки або один з „Таймсів”, — значить ще є „свобода”, хай навіть „обмежена”... Але от коли вже купити Кафку чи „Таймса” не можна буде, коли — цитую — „численна колонія абстрактних малярів” — несподівано зменшиться, а „ансамбль молодих поляків, що грає виключно американський джез” — грати джез перестане, або перейде, скажім, на Шопена чи

Шуберта, — оттоді знову повернеться „сталінізм“*) і, взагалі, буде зле...

Те, що там не то, що Кафку, не то, що навіть звичайної кави, а й просто хліба насущного (отже в Польщі — звичайної бараболі) бракує, що найвищі вельможі Безпеки існують по-старому (їм волос з голови не впав!), що людність душиться в задушнім повітрі московського політичного виходку, — про все те і багато іншого — новоявлений знавець комунізму або не згадує зовсім, або подає в занадто вже „науковій“ термінології, зрештою спільній і обов'язуючій всіх советологів і сателітологів на т. зв. заході.

**

Яка шкода, що п.п. советологи напевно не звернули уваги на телеграму з Мекки-Москви про... з'їзд — прошу заховати повагу — **З'їзд Циркових Клоунів ССРСР**, що відбувся дня 27 листопада ц. р. (історична дата!).

Але читаймо уважно: „Хрущов викликав до себе одного з найзнаменитіших советських клоунів — Олега (мода на „освоєнну“ Київську Русь!) Попова і мав з ним довгу розмову. В результаті її Попов „цілком погодився з вказівками тов. Хрущова“.

Якби п.п. советологи хоч трохи знали історію укоханої Рашії, зокрема познайомилися, хоч побіжно, з барвистими постатями її царів, вони зрозуміли б, що короткі рядки цитованої телеграми дають дорогоцінний ключ до розуміння державного механізму Рашії і, тим самим, всіх таємниць царизму, марксо-ленінізму, сталінізму, комунізму і цілого ряду інших таємничих змін.

Може тільки тоді п.п. советологи збагнули б, що навіть термін „тоталітаризм“ — в обличчі реального ССРСР — є слинявим лепетом немовляти.

**

*) До відома п.п. советологів подаємо, що саме за часів Сталіна, ще перед II Світовою Війною, протягом довгих літ існував в ССРСР „Государственный Ансамбль Джаза“ під диригентурою такого пана Цфасмана. Правда, десь перед самою війною Ансамбль був окремим декретом скасований і навіть диригент десь зник з берегів діячів великої русської музики і великої русської культури.

Але, що джез не перешкодив ні сталінізмові, ні цілості й могутності ССРСР, — залишається історичним фактом.

Х. Ортега і Гассет

БУНТ МАС

II

Піднесення історичного рівня

Ось грізний факт нашого часу, описаний в цілій своїй брутальності. До того ж він абсолютно новий в історії нашої цивілізації. Ніколи, в цілому її розвитку, не траплялося щось подібне. Коли б ми хотіли знайти щось аналогічне, то нам довелось би стрибнути за межі нашої історії і канути в світ, цілковито відмінний від нашого; ми мали б перенестися в світ античний в години його упадку. Історія Римської Імперії — це також історія повстання та влади мас, що засмокчують та розкладають правлячі меншини і самі займають їх місце. Тоді також виникає явище накопичення, переисичення. Тому, як слушно завважив Шпенглер, доводилось будувати, подібно як сьогодні, величезні споруди. Доба мас — це доба колосального¹⁾.

Ми живемо під брутальною владою мас. Це ясно; ми вже двічі назвали цю владу „брутальною“ і таким чином сплатили данину богові банальності; тепер, із квитком у руці, ми мо-

1) Відомий процес цей трагічний тим, що під час фірмування цих накопичень, село почало вилюднюватися і, таким чином, цілковито спала кількість населення Імперії.

А, все-таки, часом зустрінеться щось втішне і, в нашій негативній сучасності, несподівано-позитивне:

„У Видавництві „Гановер Гавз“ вийшла книжка Джана Біверса „Ст. Джовні оф Арк“. Про героїню своєї повісті автор пише так: „Це історія молодої дівчини, яка вмерла на 19-му році свого життя. Вона не була ані гарна, ані вчена. Не вміла ані читати, ані писати. Прийшла з відлюдного малого присілка і за 15 місяців після того коронувала короля, спричинила події, які визволили її країну з-під чужого панування, перемогла збройні сили великої держави і змінила історію Західної Європи. Її спалили на вогнищі як єретичку. Майже через 500 років після того її канонізували, і вона стала святою опікункою держави, яку врятувала“.

жемо бадьоро увійти в нашу тему і побачити виставу з середини. Чи, може, ви гадали, що я задовільнюсь тим описом, може точним, та зовнішнім, описом, що є тільки тим лицем, тією стороною, яку являє це жажне явище, коли на нього дивитися з перспективи минулого? Якби я зараз кинув цю тему та зненацька обізвав мій нарис, читач подумав би, цілком слушно, що цей нечуваний вплив має на поверхню історії не нав'яз мені нічого іншого, як кілька дразливих, зневажливих слів, дещо відрази та дещо огиди; тим більше, що, як загально відомо, я обстоюю радикально аристократичне тлумачення історії²⁾. Воно радикальне, тому що я ніколи не твердив, що людське суспільство повинно бути аристократичне, а пішов ген даліше. Я твердив, і щодня сильніше переконаюсь у тому, що людське суспільство, хоч-не-хоч, є завжди аристократичне самою своєю істотою, аж до такого степеня, що воно є суспільством у міру свого аристократизму і перестає ним бути в міру того, як утрачає аристократизм. Очевидно, я говорю про суспільство, а не про державу. Нікому не спаде на думку, що, перед цим бурхливим клекотінням маси, аристократична постава — це скорчити маніжну гримасу, як панок з Версалю, і цим задовольнитися. Версаль (розуміється, Версаль гримас) — це не аристократія, — це повна протилежність: це смерть і гниття пишної аристократії. Тому одинока справді аристократична риса, що лишилася в тих людей — це не гідна грація, з якою їх шії приймали візиту гільйотини; вони її приймали, як опух приймає ляпцету. Ні; хто відчуває глибоке покликання аристократій, того видовище маси хвилює і захоплює так, як різьбяр — вид незайманого мармуру. Суспільна аристократія нічим не подібна до тієї нечисленної групи, що претендує виключно для себе на назву „високе товариство”, що називає себе „високим колом” і живе просто-таки взаємним запрошуванням

2) Див. *España invertebrada*, 1921 — дата першої її публікації як серії статей в щоденнику *El Sol*. (Див. *Obras completas*, 3 том, 35 стор.)

Я користаю цією нагодою, аби вказати чужинцям, які щедро пишуть про мої книжки та іноді мають труднощі уточнити першу дату їх появи, що майже ціла моя творчість вийшла в світ під маскою часописних статей; велика її частина аж по довгих роках відважилась стати книжкою (1946).

чи не-запрошуванням. Як усе на світі має свою вартість і своє призначення, само так має їх цей малий „елегантний світ” у межах безмежного світу, але призначення дуже підрядне і непорівняльне з геркулесівською працею справжніх аристократій. Я б охоче розглянув значення цього елегантного життя, що здається таким малозначним; але в нас тепер інша тема ширшого закрою. Розуміється, що це „знатне товариство” також іде з часом. Багато думок спричинила мені одна квітуча панійка, повна молодости й сучасности, зірка першої величини на небесах елегантного Мадріду, коли вона мені сказала: „Я не зношу балю, де запрошено менше як вісімсот осіб”. За цим реченням я відчув, що стиль має тріумфує сьогодні над цілим простором життя і накидує себе навіть у тих останніх закутках, що здавалися резервованими для *happy few*.

Отже, я в рівній мірі відкидаю всяке тлумачення нашого часу, що не відкриває позитивного сенсу, захованого під сучасною владою мас, і всяке, що її приймає в блаженному спокої, не здригнувшись від жаху. Всяке призначення є в своїй глибині драматичне й трагічне. Хто сам не відчув, як пульсує небезпека нашого часу, той не проникнув в серце призначення, а лише торкнувся його хворобливо-блідої щоки. У нашому призначенні панує елемент жаху — нестримне й несамовите моральне повстання мас, імпазантне, невгамовне і двозначне, як усяке призначення. Куди воно веде нас? Чи це абсолютне зло, чи евентуальне добро? Ось воно бовваніє над нашим віком, як гігантський космічний знак запитання, завжди в хитких обрисах, що нагадують гільйотину чи шибеницю, але й прагнуть викруглитися в тріумфальну арку!

Факт, який нам треба, можна сформулювати двома заголовками: по-перше, сьогодні маси користаються в великій мірі тим самим життєвим репертуаром, що раніше здавався призначеним виключно для меншин; по-друге, рівночасно маси перестали коритися меншинам; вони їх не слухають, не йдуть за ними, не поважають їх, а, натомість, відсувають їх на бік та самі займають їх місце.

Заналізуємо перше твердження. Я хочу ним сказати, що маси втішаються насолодами і вживають знаряддя, винайдені добірними гру-

пами, які раніше монополювали ними користувались. Вони відчують апетити й потреби, що раніше вважалися витонченостями, бо були спадщиною небагатьох. Дрібний приклад: у році 1820 не було більш як десять ванних кімнат у приватних домах у Парижі (див. мемуари графіні де-Буань). Та сьогодні маси знають і вживають, з відносною умілістю, багато технік, якими раніше володіли тільки спеціалізовані одиниці.

І не тільки матеріальні техніки, але, що важливіше, правові та суспільні техніки. У XVIII сторіччі певні меншини знайшли, що кожна людська одиниця, самим фактом свого народження не потребує жадної особливої кваліфікації, посідала певні основні політичні права, так звані права людини й громадянина, і що, в істоті, ці спільні для всіх права є єдиними, що існують. Всяке інше право, залежне від особливих дарів, засуджувалося як привілей. Спочатку це була чиста теорія й ідея небагатьох; згодом ця горстка небагатьох почала переводити цю ідею в практику, нав'язувати її та настоювати на ній: робили це кращі меншини. Однак, продовж цілого XIX сторіччя, маса, що почала захоплюватися ідеєю цих прав як ідеалом, не відчувала їх у собі, не користувалася ними ані намагалася їх здійснити, а, фактично, під демократичним правлінням живучи далі, далі почувалася, як під старим режимом. „Нарід” — як його тоді називали — вже дізнався, що він суверенний; але він не йняв віри. Сьогодні той ідеал перейшов у дійсність, та вже не в законодавстві, що є лише зовнішньою схемою суспільного життя, а в серці кожного індивіда, хоч які в нього ідеї, включно коли його ідеї реакційні; себто, включно коли він уражає й топче установи, що ці права затверджують. На мою думку, той хто не розуміє цю дивну моральну ситуацію мас, не може збагнути нічого, що тепер починає діятися в світі. Суверенність некваліфікованої одиниці, як такої, як загального типу, перестала бути правовою ідеєю чи ідеалом, а стала психологічним станом, притаманним пересічній людині. І добре відмітьте: коли щось, будучи ідеалом, переходить у дійсність, воно неминуче перестає бути ідеалом. Вивітрюються престиж і владна магія, властивості, якими ідеал впливає на людину. Нівеляційні вимоги

щедрого демократичного захоплення обернулися з прагнень і ідеалів в апетити й підсвідомі припущення.

Ото ж ці права мали на меті ніщо інше, як вирвати людські душі з їх внутрішньої неволі і прищепити їм певну свідомість панства й гідності. Чи ж не бажалося, щоб пересічна людина почувалася володарем, керівником і паном себе і свого життя? Це вже досягнуто. Чому ж нарікають ті, що тридцять років тому були лібералами, демократами та прогресистами? Чи, може, вони, як діти, чогось хочуть, але не бажать наслідків? Хочете, щоб пересічний чоловік був паном. Тож не дивуйтеся, що він діє за власними примхами, що вимагає всі насолоди, що рішуче нав'язує свою волю, що відмовляється від усякої служби, що вже не слухає нікого, що піклується своєю особою й своїм дозвіллям, що дбайливо добирає одяг: це деякі постійні властивості, що супроводять свідомість панства. Сьогодні ми їх знаходимо в пересічній людині, в масі.

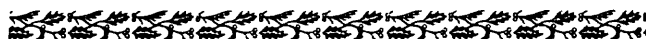
Отже, ми бачимо, що життя пересічної людини складається сьогодні з того самого життєвого репертуару, який раніше був притаманний лише найвищим меншинам. Отож пересічна людина становить ґрунт, що над ним проходить історія кожної епохи; вона для історії те, що рівень моря для географії. Якщо ж пересічний рівень знаходиться сьогодні там, де раніше сягали тільки аристократії, то це просто значить, що рівень історії раптом піднявся — по довгому підземному підготовленні — в своєму зовнішньому вияві нагло — одним стрибком, за одне покоління. Людське життя, в цілому, піднялося. Сучасний вояк, сказати б, має в собі багато старшинського; людське військове вже складається зі старшин. Досить глянути на енергію, рішучість і легкість, з якими будь-яка одиниця простує сьогодні через життя, вхоплює насолоду, що минає, та нав'язує своє рішення.

Все добро і все зло сучасного та найближчого майбутнього — мають свої причини й коріння в цьому загальному піднесенні історичного рівня.

Та ось нам спадає на думку непередбачене спостереження. Те, що сучасне життя є на пересічному рівні колишніх меншин, є новим явищем лише в Європі: в Америці це було явище

природне й органічне. Щоб виразно зрозуміти мій намір, хай читач обміркує свідомість правової рівності. Це психологічний стан, коли людина чується власним володарем і паном, рівним будь-якій іншій одиниці; в Європі вдалося досягнути цього лише визначним групам, але в Америці це був природний стан від XVIII сторіччя, отже, фактично від віку. Та ось ще дивніший збіг обставин! Коли в Європі з'являється цей психологічний стан пересічної людини, коли підноситься рівень суцільного її буття — тон і манери європейського життя в усіх його виявах раптом набувають нового обличчя та й з'являється фраза: „Європа американізується”. Люди, що це казали, не надавали цьому явищу більшої ваги; вони гадали, що йдеться про легку зміну в звичаях, про моду, і, дезорієнтовані зовнішнім виглядом, приписували це бозна якому впливові Америки на Європу. Цим, на мою думку, звульгаризовано проблему, що геть невловиміша, дивніша й глибша.

Галянтність вимагала б, щоб я сказав людям з-за моря, що, справді, Європа заамериканізувалась і що це зумовлено впливом Америки на Європу. Але ні: ось правда зударяється з галянтністю і мусить узяти гору. Європа не заамериканізувалась. Вона ще не зазнала сильного впливу з Америки. І одне, і друге, можливо, починається тепер; але нічого подібного не було в безпосередньому минулому, з якого проросло сучасне. Існує бентежна сила фальшивих уявлень, що засліплюють зір одним і другим, американцям і європейцям. Тріумф мас і, наслідком, пишне піднесення життєвого рівня — сталися в Європі з внутрішніх причин, по двох сторіччях прогресистського виховання людности і рівнобіжного господарського збагачення суспільства. Але річ у тому, що цей наслідок збігається з найвиразнішою рисою американського життя; і через цей збіг морального стану європейської пересічної людини з моральним станом американця — сталося, що європейець вперше розуміє американське життя, яке раніше було для нього загадковим і таємничим. Отже, не йде про вплив, що був би трохи дивний, бо був би „відпливом”, а про річ, яку ще менше підозрівається: іде про зрівнення. Європейці вже завжди догадувалися, що пересічний рівень життя ви-

АВТОРІВ І СПІВРОБІТНИКІВ „ВІСНИКА” ВІТАМО З ПРАЗНИКОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА НОВИМ РОКОМ.

РЕДАКЦІЯ

щий в Америці, як на старому континенті. Явне, хоч мало аналітичне, прочуття цього факту зродило уявлення, що Америка — країна майбутнього; його завжди приймали й ніколи не брали під сумнів. Розуміється, що таке розповсюдження й закорінене уявлення не міг навіяти вітер, так як, кажуть, орхідеї виростають у повітрі без коріння. Підставою був той здогад, що в Америці рівень пересічного життя вищий, а натомість рівень ліпших меншин нижчий як в Європі. Але історія, так як хліборобство, живиться долинами, а не верховинами, пересічним суспільним рівнем, а не видатними одиницями.

Ми живемо у вік зрівнень: зрівнюються багатства, зрівнюється культура між різними суспільними верствами, зрівнюються статі. Отож так само зрівнюються континенти. А що життєвий рівень Європи раніше був нижчий, то в цьому зрівненні вона тільки виграс. Тому, під цим кутом дивлячись, повстання мас означає небувалий зріст живучости і можливостей; отже, цілком протилежне тому, що ми так часто чуємо про занепад Європи. Вислів цей заплутаний і незграбний, бо якимось неясно, про що мова, чи про європейські держави, чи про європейську культуру, чи про те, що криється під усім цим і є безмежно важливіше, ніж усе це, а саме: живучість Європи. Про держави і про європейську культуру ми скажемо своє слово пізніше — може, цитована фраза стосується саме їх, але щодо живучости, треба насамперед ствердити, що існує груба помилка. Коли я висловлюсь інакше, може моє твердження покажеться більш переконливе чи менш неправдоподібне; отже, я тверджу, що сьогодні пересічний італієць, пересічний еспанець чи пересічний німець відрізняються менше своїм життєвим тоном від американця чи аргентінця, ніж тридцять років тому. І цей факт американці не повинні забувати.

(Далі буде)

Ів. Хорольський

ПОХОРОНИ МАРКСИЗМУ

В середині листопада в Бад-Гадесбергу відбула з'їзд Німецька Соціал-Демократична Партія. З'їзд опублікував нову програму партії в Маніфесті, яким відрікається від всіх залогень марксизму, переставляючи партійну політику на засади національної співпраці. А ще 11 років тому ортодоксальні марксистки святкували століття „Маніфесту Комуністичної партії”, написаного Марксом 1847 р. „Маніфест” — то основний політичний документ марксизму, філософія якого є запереченням християнства. Не даром же одноплемінники Маркса протиставляли марксизм — християнству. В Європі марксизм не здобув вирішального впливу на політичне життя і думання, а в Росії Марксове вчення, попавши на прихожий духовий ґрунт, виплеканий цілою історією імперії, здобуло вирішальний вплив серед інтелігенції і стало філософською підвалиною в оформленні большевизму.

Причин цього треба шукати в духовому кліматі Росії, в національному безґрунті її інтелектуальної еліти, перейнятої месіанізмом вищости російського народу. Месіанізм Маркса тільки поміг скристалізувати „руський месіанізм”. На тій синтезі оформив себе національно руский большевизм, як „наукова практика” філософії марксизму, — як московська віра навиворот.

Маніфест, як і ціла філософія Маркса, написані в догматичному стилі, що нагадує стиль „Ветхого завету”, тільки в Маніфесті замість вибраного народу поставлено вибрану клясу пролетаріату з її місією перебудови цілого світу. Згадаймо головні догми марксизму. Приватна власність, як суспільна категорія, річ аморальна і має бути усунувлена в ім'я соціалізму і комунізму. Не співжиття і суспільна гармонія є підвалиною життя людського і поступу, а жорстока клясова боротьба. Вона (боротьба) за Марксовим вченням, припиниться тільки після того, як комунізм опанує цілим світом. Диктатура пролетаріату є тим важілем, за допомогою якого буде перебудовано світ через війни і революції на засадах комунізму. Марксизм заперечує націю, як одвічну суспільну категорію. Пролетаріат за Марксовим талмудом, не має батьківщини і на цій догмі оформлено гасло: „Пролетарі всіх країн єднайтесь”, до якого Москва додала: під великим руским народом. Вся система марксизму позбавлена духового складника в суспільному житті, а все, чим живе людина, Марксова філософія зводить до виробничих відносин. Людина — робот, а звідцила випливає і ота найаморальніша практика боротьби з релігією, як „опіюмом для народу”.

В другій половині XIX століття в країнах Європи оформились соціалістичні партії. Німецька Соціал-Демократична Партія — найстаріша партія з марксистською програмою. Ревізія марксизму на Заході почалася давно. Його переглядали, латали, достосовували до нових умов і вимог. А на цьогорічній з'їзді німецька партія остаточно виреклась принципів і залогень комуністичного маніфесту і цілого Марксизму. Те, що

Маніфест Німецької Соціал-Демократичної Партії прийнято 324 голосами проти 16, свідчить про поважну зміну світоглядно-політичного клімату — думання німців і Західної Європи. Відкриваючи з'їзд, лідер партії Оленгауер заявив, що програмові залогення Маркса і Енгельса не можуть бути далі керівними для німецької партії. Вона має прийняти нові принципи, відповідно до наступного майбутнього.

Нова програма, пункт за пунктом відкидає марксистсько-талмудистичне вчення. На місце клясової боротьби Маніфест партії ставить співпрацю зі всіма шарами нації, в тому числі і з буржуазією, проти якої велася боротьба. Маніфест відкидає Марксову догму про націоналізацію знарядь виробництва і усунувлення приватної власности, а нова програма партії передбачає співпрацю робітників з підприємцями. Партія в своєму маніфесті декларує відмовлення від боротьби з Церквою, а пропонує співпрацю з нею для загального добра нації. В Маніфесті говориться, що Соціал-Демократична Партія висловлюється за підтримку національної оборони і за співпрацю в цій обороні в інтересах нації. Рвучи з марксизмом, німецькі соціал-демократи перестають бути партією для охорони пролетаріату, а стають пертією національною, що хоче спиратись на найширші верстви нації. Можна роздумувати над тим, чому саме тепер німецька соціал-демократія найстаріша в Європі, рішуче і сміливо відреклася від догм марксизму, перебудовуючи свою політичну програму на принципах співпраці з нацією. Не ставлячи цього завдання, в короткій замітці, назву головні причини, що допровадили до похорону марксизму. Партія кілька разів понесла поразку у виборах. При останніх виборах не збрала і третини голосів, бо багато робітників, чий інтерес вона захищала, не голосували за неї. Але це не було головним. Практика марксизму в московській імперії, а головно в окупованих нею країнах, показала, що марксизм з його запереченням нації, в залогенні своїм анти-етичний і антигуманний і здійснювати його програму можна тільки насильно і кінцевим наслідком того стає тотальне рабство. Ще тоді, як марксизм був модним, наш Іван Франко в передмові до „Мій ізмаргд” в марксизмові бачив „формальну релігію, основану на догмах насильства і клясової боротьби”. Розвиваючи свої думки, в полеміці з Драгомановим, Франко вказував, що інтернаціоналізм, в шати якого вбрано марксизм, є „фарисейством людей, що інтернаціональними ідеалами раді прикрити своє змагання за панування одної нації над другою” (Поза межами можливого).

Вся Марксова ворожба про гегемонію пролетаріату не найшла підтвердження в житті, а пролетаріат, як його вичакував пророк соціалізму, в такому вигляді нині не існує. Інтернаціональні догми, придумані Марксом не витримали в змагові з національною ідеєю, що в XX столітті стала провідною і рушійною силою суспільства в боротьбі народів за збереження національ-

Марко Довбач

ЗРІСТ ДОБРОБУТУ ЄВРОПИ

(Лист з Парижу)

Попід найвищою горою Європи, Монблян, на кордоні Франції та Італії, будують обидві держави спільно автостраду, що скоротить дорогу з Парижу до Міляну на 195 миль. Тунель попід Монблянном буде коштувати 16 мільйонів доларів. Це символ спільної потреби, економічної єдності обох країн і вказує на не лише великий добробут, але на душевний підйом, що прийшов до Європи.

Спільні торговельні договори лучать Італію, Німеччину і Францію та Бенелюкс, всього 6 держав в одно, а знову ж сім „тих, що поза ними”: Англія, Швеція, Данія, Норвегія, Португалія, Швайцарія та Австрія, з другої сторони.

Факт фактом, що Європа поширює свою промисловість і торгівлю, проламлює бар'єри граничні, угодіючи вільний рух поміж державами і товарообмін. Спільну культуру віднахо-

~~~~~

ного. „я”. Грандіозний процес національного становлення, яким охоплено цілі континенти, перекреслив марксове чаклунство про диктатуру пролетаріату, а московська практика показала, якою є та диктатура в житті.

Англійські соціалісти, серед яких марксизм не мав великого впливу і значення, раніше від німців стали на шлях ревізії своїх соціалістичних засад. Остання поразка у виборах ревізіонізм цей посилила. А задумались було над чим, коли три мільйони робітників голосували за консерватистів. Джо Грімонд, відомий лейборист приходить до переконання, що націоналізація деяких галузей промисловости урядом лейбористів стала зашморгом для них. Подібні голоси проти націоналізації, як і проти класової боротьби, чути й від інших чільних діячів Лейборпартії після поразки: „вони настогидли виборцям і лякають їх”.

На з'їзді партії, 28 листопада, найбільшу підтримку здобула течія, що домагається від керівництва партії стати на шлях німецької соціал-демократії, цебто, рішуче відмовитись і вимести з партійної програми залишки марксизму, а партію перетворити на всенациональну, що бореться за інтереси нації, а не класи. Подібне відбувається і в інших європейських соціалістичних партіях. Європа, якій впорскувано марксів соціалізм майже століттям, почавши з лозунгу пророка „Примара комунізму бродить по Європі”, визбувається примари, хоронить марксизм, бо майбутнє належить вільним націям.

дять через взаємну виміну учителів, техніків навіть банківців.

Наріжним Каменем цієї зростаючої єдності і співпраці є загальний добробут. Це не прийшло так собі, легко, просто з мосту, або з дня на день. Тому, що політика має завжди перевагу перед господарськими справами, добробут прийшов, як вислід мудрих, продуманих і часто відважних політичних рішень. Динамічні, свобідні підприємства, а також ідеї, помисли, пляни були підтримувані фіскальною політикою.

Німеччина мала будівничих, архітекторів і конструкторів багато: Аденавер та Ергард мали щастя до співпраці з юніями. Робітники згодилися держати рівновагу і так допомогли створити загальний добробут через поширення торгівлі. Висліди: німецькі товари заливають увесь світ, а добробут дозволяє заробітки німецьких працівників тримати на вершинах, порівнюючи до найвищих у Європі. Додам, що заробітня платня подвоїлася, порівнюючи з передвоєнною.

Британія підтримки тредюніонів не мала. Тому прем'єр-міністр Макміллен дуже ризикував, заводячи, два роки тому, дефляційну політику: звужуючи паса, обмежуючи видатки. В цей спосіб привів Англію до добробуту. Його бальянсовий бюджет приніс обниження податків, зробив фунта стерлінгів еластичним і досяжним, врешті, підвищив вивіз товарів так, що майже зрівноважені ввіз і вивіз. „Від часів королеви Вікторії, Британія ніколи не була в такому добробуті та не жила на таку високу скалю” — пише „Сандей Експрес”.

Франція майже не мала безробітних, але пониження вартости гроша задушувало її. Політична криза за кризою наступали необачно, що постала обава революції. Ця трагічна ситуація віддала всю владу в руки генерала-підпільника Шарля де Голя, а також змусила його перевести девальвацію грошей, яка втримала інфляцію та дозволила Франції вийти на світові торговельні ринки. В січні 1959 р. був початок цієї доби з правдивим, конкуруючим франком, а не з фальшивою, штучно надутою,

валютовою рівновартістю. Збільшена конкуренція партнерів Франції на світових ринках, вирішує ціни товарів. Споживачі в країні мають змогу вибрати поміж збільшеними якостями, не за дорогих виробів. Зв'язувані перед тим державою, промисловці, поволі починають розлюзнювати, наложений на них державою, хомут, шукаючи зв'язків у Німеччині та Італії; знаходять пригожі ринки збуту, а також поширюють внутрішньокраєвий продаж.

Всю Європу (окрім бідної Іспанії, що сама почала впроваджувати політику звуженого паса, економічні та оцданостеві реформи), розриває добробут населення. З 1952 р. Данія підвищила будову мешкань місячно з 1,548 на 3,363; Франція з 10,714 на 32,381; Італія з 9,677 на 16,051 мешкань місячно.

Австрія купається в такім добробуті, що не лише має бюджетові надвишки, але могла собі дозволити на дві великі знижки податків.

Італія передбачає 6-відсоткову підвишку своєї промисловисти цього року; від 1953 р. подвоїла виріб авт і цементу; підвищила сталеву продукцію на 46% і на тому полі осягла щабель третього з ряду європейського продуцента сталі. Видимий знак добробуту Італії це будова величавої автостради, що має получить всі кінці Італії та розширити туристичний рух.

Західня Німеччина має чим похвалитися. Там, де давніше лише в сонних мріях ввижалася власна хата, третина всіх родин в Німеччині посідає мешканевий будинок; 17 на сто німців мають пральні машини; одна четвертина — холодильники; половина має вакуумчистярі; телевізорів зареєстровано в 1958 р. два мільйони, а рік 1959 додасть до того ще один мільйон. Дехто в Німеччині починає турбуватися, що вона поспішним темпом починає „американізуватися"... Німеччина має лише 126.000 безробітних, а потребує до праці 215.000 людей, отже надвишка вільних місць до праці виносить 89.000. В перших шести місяцях 1959 р. загальна продукція підвищилася на 52%. Великі прибутки промислу піднесли вартість акцій (шерів) на 84% цього року. По війні зубожіла Німеччина робила блискучі інтєреси на продукції „товарів першої потреби домашнього вжитку" — у вузькім маштабі, бо треба було замінити, війною знищені, ліжка, крісла, впрост хатню обстановку і кухонне на-

чиння; а тепер переживають німці „едельсфресвелле", цебто період „шляхотного обжирання": останнього року німці випили 49,8 мільйонів пляшок шампану і з'їли (радне „зхаласували") 27,5 мільйонів фунтів кавяру.

Добробут Європи приніс більше зрозуміння для єдності народів. Не треба пашпортів, щоб поїхати з однієї держави до другої. Вистачить ідентифікаційна картка для переходу кордону, а перегляд пакунків буває перебіжно-поверховний. Восних ресентиментів ніде не можна завважити, бо, мабуть, зникли. Майже всі німецькі університети вимінюють регулярно професорів із посестральними університетами в Італії та Франції.

Спільні ринки збуту спричинилися до виміни досвідів межі промислами. Сполучаються однородні індустрії. Продуценти авт Альфа-Ромео в Італії об'єдналися з Ренольт у Франції: спільна пропаганда і вистави, спільна продаж і розподіл авт; Даймиляр-Бенц в Німеччині переговорює про злуку з фірмою Певжо у Франції на подібних умовах. Два великі французькі банки змовилися з німецькими, виміняли поміж собою 50 урядовців для спільного перевишколу, як перші кроки до спільних інтєресів. Надходить час економічних сполук підприємств за взірцями і стилем американських, бо більші інтєреси дають більші доходи, не раз доповнюють себе, або поширюють свої господарські заінтересовання. Колишні мрії сполученої Європи через політичну федерацію та зменшену суверенність замінені співпрацею Європи. Єдність Європи прийшла добровільними заходами та вийшла з обопільних заінтересувань і взаємної ініціативи. Відзначилася всесторонніми облегшеннями особового і товарового руху, нижчими тарифами (оплатами) і збільшеною конкуренцією. Парадоксально, але стимулював її супернаціоналіст, генерал-підпільник Шарль де Голь і його скріплена суверенність.

Ми стоїмо перед фактом з'єдиненої, співпрацюючої Європи. В тому напрямку ЗДА завжди працювали, бо чим більше Європа буде сильна і об'єднана, тим ліпше і певніше двісті мільйонів її мешканців — може свою безпеку боронити. Може розглядати справи СССР як рівний з рівним — населення, продукцію, військовий потенціал, — і брати уділ в творенні

Борис Грінвальдт

СПОГАД — ЛИСТ

І знов „Веселка”... веселківці... Ці думки-спогади багато літ не давали мені супокую... Настирливе: „Нас же лишилося так мало... Коли не ми, то хто?...” І ось одержавши листа від Вас — єдиного із центуріонів веселков'яди — сумління моє остаточно наказало: „сідай і пиши! „Визнаючи тяглість провідництва, залишаю Вам описати, як зібралися веселківці, як повстала „Веселка” і чому „Веселка”, а не „Едельвайс”, як з початку було заплановано. Не думав писати апології чи якогось критичного огляду творів моїх колег. Хочу очима пройдешнього заглянути в ті часи і бодай хоч приблизно дати образ тих, що були талантами не абиякої міри і в майбутньому доказали це, залишаючи по собі поважну літературну спадщину. Знаю, що приналежність моїх колег до певних політичних угруповань, а зокрема до Армії — деяким нашим проводирям від ~~технології для тих держав, що її не мають. Все складається по задуманій американській лінії, бо це значить, що комунізм не виграв війни за Європу — вживаючи стратегію хаосу, клясової боротьби і засади „розділюй і пануй”, згідно „пануй — роз'єднуючи”.~~

З'єдинена в співпраці Європа здобула, безсумнівно, найбільшу перемогу в холодній війні.

Подаю, згідно, передаю ці думки відомого американського магазину „Життя”, поміщені передовицею з кінцем літа цього року під розгляд і для застанови, бо варто призадуматися. Головно над тими різnorodними роз'єднаннями, що в нас перебувають на еміграції, без власної самостійної держави, далеко від рідних земель, де ворог і насильний окупант нищить наше молоде покоління морально, а фізично переселює на азійський схід, а таборами праці і карними убиває нас до десятого коліна. Коли ми станемо правдивими політиками? Коли почнемо загальне ставити понад особисте, всюди і завжди?

Зосібна треба звернути увагу про вагу економічних справ, що повинні бути зв'язані з політичними для з'єдинення, а не для роз'єднання. Ще про два явища в Європі хочу згадати.

(Закінчення в наступному числі)

літератури не подобається, і, може, це одна з причин, чому про веселківців не говориться, але вони були і цього „були” ніякий пан від літератури не зможе викреслити.

Починаючи писати портрети веселківців, хочу перш за все описати обставини, в яких вони жили.

Поділені веселківці були на дві майже рівні частини. Ті, що жили в бараці ч. 8 (Це барак для ТВС-істів при таборах Каліш-Щепіорно) — М. Грива, М. Безталанний, Леонід Шиш, М. Селегій, М. Чирський, В. Конопацький. Івась Блакитний, Загоруйко, Ю. Дараган, Б. Грінвальдт, В. Кальмуцький і „тихий”, як ми його називали, поет В. Єрофєєв, що тільки Селегєві читав свої твори і з ним же разом поїхав на радянщину. Отож мешканців бараку ч. 8 називали „бурсаками”, а тих, що були в таборах — „приходящими”. Були це: Є. Маланюк, Лариса Ель-Де, Зубенко, С. Довгаль, Коршнівський, Крушинський, А. Падолист, Борис Б., Левченко, Лорченко і інші. Ви були отим цементам, що зліплював до купи ці „два світи”. Все ж „штаб-квартира” була в бараці ч. 8. Але антагонізму між нами, як це бувало в учбових закладах, де існували ці дві категорії, не було. Навпаки, ми, „бурсаки”, одержуючи від УМСА і від Британської місії „додаткові” харчі (какао, чоколяду, масло, цукор, білий хліб, консерви) помагали відживлятися „приходящим”. Харчі в таборі були погані, на молодий експресивний елемент „таборові кальорії” впливали слабо. Потрібний був „додатковий харч”. Пам'ятаєте, як Ви, набігавшись по таборах в справі журналу, зголоднілий прибігали до мене, як Ви казали, „в гості” і давай нищити сухе молоко з какао, заїдаючи цукром. А часом вривалися Ви, як буря, з клаптиком якогось паперу і, розпатлавши „звичним жестом” верхню частину зачіски, починали читати щось „модерне” (чого ми, до речі, не розуміли). Бувало, Дараган гляне на мене (наші ліжка були обіч) й питає: „Бачу, Борисику, по тобі, що й ти нічого не второпав?!, А Гри: „Дурні!.. Це ж ляпідарний стиль!!! Тут не треба розуміти... Форма важна!..” І, як звичайно, лукаво посміхається... А Ви бурею, що роз-

громами залунала по бараці: „Туполобі!..” І пішло... Кінчалось теж: „Туполобі!..”, і Ви залавреним переможцем вилітали з бараку, не забувши сильно грюкнути дверима... Але... скоро й верталися, і починалася тоді вже мирна розмова. Здорова, юнацька, бо жив у нас Дух Матері. І, як я маю підстави думати, цей дух у нас і досі живий.

Не було у нас ніколи критикування із-за самого процесу критикування. Ніхто з нас ніколи не розторощував колеги для того, щоб показати свою вищість. Розторощували гуртом когось з нас, „робили”, з місця, пародії, що супроводжувались гучним реготом „маси” і „чортиханням” об'єкта, що його було взято на „мушку”. Хоч би, для прикладу, моя поема „Утрата друга”, хоч і розгвинчена була жорстоко, але враження все ж зробила, бо Чирський, розсльозившись, вилетів в найближчу дірку, що їй на ймення — вікно. (Поема ця згоріла разом із цілим збірником поезій, що був майже надрукований, в Варшаві під час налету німців). А Ви? Але то не обурювався Є. Маланюк, а Євген-друг: „Хіба ти поет? Ремісник від поезії!.. Олівці згризаєш, рим шукаючи!.. Метафори штучно побудовані!.. „Знаходились вмиль опоненти, і починалася „катавасія”, що мала різні закінчення. І думаете, що не впливало? Ще й як! Ми молоді старалися, вдумувалися і, збагнувши, що душа і її вияви мусять іти в парі з технікою, працювали. Згадайте, як Ви, пане Євгене, „замовили” нам, вірніш оголосили конкурс на вірш про „едельвайс” (за першим проєктом наш журнал мав так називатися), щоб помістити його на першій сторінці першого числа журналу. І почалась (секретна) робота. Дараган, Чирський, Грива, Л. Шиш, я і Безталанний, навіть Селегій (тихцем, а ми підгледіли). Всі здали вчас, крім мене, бо я був зайнятий в театрі. Прийшли Ви, вхопили вірші, по дорозі когось побештали і побігли... На другий день приходите, а я Вам даю й свого, прочитали і на мене: „Чого ж ти, йолопе, вчора мені його не дав!.. То ж він найкращий!.. Тепер вже пізно, не буде вже „Едельвайс”, буде „Веселка”... Жуков вже й кліше робить...” І віддали мій вірш в таборову газету, де він і був надрукований.

А чия то кремезна постать з розгорнутим папером маячить біля дерев'яної церкви (єдине затишне місце в таборі Щепіорно)? Хто то жестикулює, наче б диспутував з кимсь... Вже й сонце сіло і „поповзли вечорові сутінки”, а постать не вгаває, щось нотує і нотує... Вже й всі коти сірі... Тоді постать, витягаючись у весь свій довжелезний ріст, пнеться до єдиного світельця — маленького світильничка над дверима церкви. То Євген Маланюк — невгомний веселківський рушій...

Частенько з'являвся до нас і Борис Б. (мій „дубельтовий іменник”, як він мене називав), бо ж ми обидва Костянтиновичі. Як зараз стоїть в моїх очах усміхнена величава постать в смушковой „мазепинці” і з невідступною супутницею-люлькою в зубах, що перешкождала його устам складатися в завжди щирі, трохи іронічну усмішку. Чаклував нас, цей „дядя” з люлькою, своїми мітологічними творами. Так і звучить ще й досі його оксамитовий голос і, не знаю чому, галицький акцент: „На галявині... у лісі... у зеленій траві... Дід — гульвіса-лісовик, сонцем п'яний, спить, прослався на траві...”. Або про мавок... А ми зачакловані... слухаємо і.. він вже скінчив, а ми ще вслухаємось в звуки, що ще „луни відбитком в душах” (Івась Блакитний). Та раптом... Коване звучить: „Чолом тобі ясновельможний Жовтне!.. „або” знаю, Вкраїна повстане, як княжа Русь... І... Євген Маланюк формально жбурляє нас в інший світ... І рука мимоволі тягнеться туди, де колись була приторочена шабля.. Цезар строф повів нас... Туди... в пройдешнє: „... Де дзвін острог... мечів... Де дух гетьманів...” Б. Г.). І тільки Дараган заганяє нас ще глибше в старогідь: „Де ніч, загарбавши барвисті межі, схлила день за виднокруг... за Брест...” Дараган!.. Мій добрий друг, часами й опікун над моїми, розгойданими в останніх боях, нервами. Своім лагідним, задушевним тоном, як цілющим напоєм, привертав мене до спокою і тоді читав мені свої нові строфи, нові думки, нові метафори. Чарував талантом. Сосюрять наші журнали і газети... А де ж ти, світла радосте? Де твій: „Хрест накреслений над містом?” Немає! Бо ти: „Упевнитись, дізнатись де б, що він червленими щитами заслонить половецький

степ...” Це ти, друже... Так! Де **Він, Той**, що заслонить наш Степ від наймитів бездушного нащадка половецького? Де **Він**? Знаю, що ти мав на думці, коли писав „Малушу”...

Були й такі навіть „дива”. Прийде, бувало, на моє ліжко Дараган, і ото, підібгавши під себе ноги, сидимо і щось пишемо... Одного разу змовились щось написати з княжої доби. Бере Дараган „Малушу”, а я „Череп Святослава”. Пишемо... Чую, заглядає мені через плече Дараган, а потім, як заверещить: „Борисіку! Дай мені „степ” — „де б”, а я тобі дам „Сварог”, „кров” (рими). І так може з десять разів на день. Міняємось римами, як філателісти поштовими марками. Тільки Максим Грива часом посміхаючись: „Я вам дам чудову риму: „капуста-дурні”... А хтось з нас: „Невдала!” А він: „Зате правдива!...”. Максим Грива... З ним ми були два бігуни. Я — бочка з порохом, він — уосіблення спокою і рівноваги. Постає його ще й досі мріє в очах... По-турецькому підібгавши ноги, закутавшись у ковдру, без руху часом годинами просиджував, щось творячи, обдумуючи... Якби ще хтось застромив йому за потилицю орлине перо, то чиста була б постає ацека-стоїка. І ось-ось промовить ляпідарно: „Говори, блідолиций брат мій!...” Та раптом зашарудить якийсь папірець в його руці, і спокійний, ніби чимсь приглушений голос: „Буря змила мох із мурів. Серце мороку позбулось, а з душі злетіла цвіль...”. Витворюється бублик з тіл довкруги ліжка і починається чистка і підчистка, пішла в рух стилістика, літають тези і антитези... „Сонети, тріолети і октави розшалілися в сваволі...” (Безталанний). Але Грива завжди бере верх, бо він, поза Селегієм, був найкращим літературознавцем із „бурсаків”. Починалися лекції, поради... І знов Маланюк... „Зрізалися” з Гривою... Маланюк не ходячи, а літаючи по палаті разом зі своїми думками, громив Максима, що в позі (улюбленій) ацтека сприймав удари щитом свого подивугідного спокою. І, коли Маланюк виходив, після довгої-довгої павзи Грива „заявляв”: „Женя — добрий хлопець і мав рацію...”. Тоді хтось з нас: „То ж на якого дідька ти сперечався?” А він, зі своєю клясичною усмішкою: „А як же без гімнастики?” І його слова криє гоготіння М. Селегія, що його

гоготіння найкращим окресленням було б Загулове: „Гогоче грім, гуде, говорить...”. М. Селегія? Лівий марксист. Людина небуденного розуму, талант безперечний, літературознавець першорядний. Творчість? Я не критик. Пане Євгене, за Вами слово!... Одне скажу, що вплив його на нас був дуже сильний. Багато ми дечого навчилися у нього. Вплив літературний, бо з політикою він в наші ряди не „врізувався”, тільки з літературою. Він формально десяткував нас силою своєї ерудиції. Від’їжджаючи на радянщину, казав: „Хлопці, не майте жалю до мене... Ви ж знаєте, що мені недовго лишилося жити... (ТВС в загрозливій формі. Б. Г.). Може щось зроблю... Не майте жалю...” Оце М. Селегія. Полковник армії УНР від самого її початку і аж (вірю) до смерті. Селегія казав мені: „Дараган має на тебе вплив” (в поезії). М. Грива — Дараганові: „Грінвальдт має на тебе вплив”. А ми з Дараганом вийдемо на ганок, посідаємо та й: „Хто ж на кого?... — „Питаю я, а Дараган: „Ніхто, ні я на тебе, ні ти на мене. Ось...” і розгорне малюнок Жукова на обкладинку його збірника. А на ньому щит і меч. Та й кожен пірне в глибіню виру-задуми, щоб злитись з думками тих, хто носив ці щит і меч... І аж Безталанний виведе нас із задуми. Осою в’їдливою називали ми його. Хороше вісімнадцятилітнє хлоп’я. Поезію відчував душею. Від душі і писав, хоч техніка порядно шкутильгала. Казали йому про це, от і був „осою” для нас, бо всім докучав: „А, як це? А, як те...” Де він і що з ним? „І розпливусь в незнанім... Де немає друзів... Тільки Мати”. (Безталанний) Талант таки мав і душу. Був би добрим поетом, якби вчився. Де він? Що з ним? Може, дійсно, в незнанім? М. Чирський? Сімнадцятилітнім хлопцем прийшов до мене, на фронт. Мати його віддала мені під опіку, бо брат його відмовився взяти до себе в полк. Був довший час під моїм крилом. Як зараз бачу його згорблену худеньку постає з японським карабінчиком на фронті і з купою записаного паперу в таборі. Багато мені спричиняв клопоту і своїм писанням і „вибриками”. Талант? Що ж писати, коли його знають. То був різьбар тонких ліній. Аполоній Падолист? До нас „бурсаків” майже ніколи не приходив. Ніхто з на-

ших з ним не мав контакту. Називали його: кустар-одиночка. А ця світло-сердечна, щиро — всепрощаюча натура — Леонід Шиш. Яснозорий вояк-поет. Вірний лицар княгині-Матері. Боліючи за наших письменників з „ренесансу” і „реалітету”, цілком поділяючи мою думку, все ж писав: „Вони не винні... Винен Рим...” Отой третій Рим-Москва. Находив у своїй щирій душі якесь виправдання для них. Талант був непересічний. Душу мав кришталеву. Зав'язувались у нас з ним поважні перестрілки з приводу його такого ставлення до „реалітету”, але приходили Ви і мирили нас: „В політиці, як і в літературі, мусять бути ферменти... Коли є ферменти, значить є життя... І кожний по-різному його сприймає... Ми мусимо тішитись, що нація живе!...” Не знаю, переконувало нас це чи ні, але що примиряло, то пам'ятаю. Де ж ти тепер, наш яснозорий друже?... Пам'ятаю, яке розторощуюче враження на нас зробило Тичинове: „Хіба й собі поцілуват пантофлю папи?..”, а згодом: „Бий жовтоблакитну сволоч!..”. Ми ніяк не могли збагнути (тоді, тепер нам ясно), як такої міри поет, як Тичина, міг так низько впасти. Рильського ми розуміли більше. Але Тичина?..

Жорстокий імператор того 3-го Риму... але милостивий! Грошики-премії і ордени сипав направо і наліво, не жаліючи. І ось ті пани кожним пасквілем рятували ще один квадратний сантиметр своєї шкіри. Ніколи ми не розділяли тої ідіотської думки, що: „Не всім же бути героями...” Письменник, так само, як і вояк, коли взявся за перо, мусить бути чесним, як і вояк, що взяв у руку шаблю. Значить мусить бути героєм. Гарно б виглядала армія, коли б в ній було домінуючим це гасло! Спарта була сильна, бо всі були героями. Запоріжжя було сильне, бо всі були героями. Маємо Крути, бо всі крутянці були героями. Базаровці відкинули московське: „Служіть нам!..”, бо всі були героями...

Коршнівський, Крушинський, Зубенко, Загоруйко, Лариса Ель-Де, Монтрезор, Івась Блакитний, Левченко, В. Конопацький, Лорченко, та й той, що: „Стодола дядька Івана, — **вогонь!**...” (забув прізвище) і інші. Але про них хай оповість Борис Б., бо з ними, опріч випадкових розмов, я нічого не мав. Контакту ніякого. Більшість з них боялася приходити до

Петро Кізко

БОРОТЬБА ЗА ВЛАСНУ МОВУ

(Скорочений виклад)

Сильний русифікаційний процес в Україні на відтинку мови, проваджуваний у післясталинський період Хрущовим ще з більшою настирливістю та запопадливістю, викликав останнім часом, особливо в 1958-1959 роках, неприхований спротив серед української підсоветської інтелігенції, зокрема серед письменників та мовознавців, а навіть рядових людей. Під різними рубриками, супровідними ремарками, як от — „Питання сучасної мови”, „Трибуна дискусії”, „Трибуна читача” і ін., очевидно, з метою затулитися перед офіційними правлячими колами окупаційного режиму, — в газетах, журналах і в усних промовах на різних з'їздах та конференціях появилися більше або менше завуальовані шкаралуцією урядової та партійної політики виступи, спрямовані проти небувалого розмаху русифікаційної практики на відтинку української мови, за її чистоту і збереження від московського тиску.

Щоб проілюструвати, яких розмірів набула українська боротьба за власну мову на власній, не своїй землі, наведемо, коротше чи довше, декотрі з найбільш маркантних виступів на дотичну тему.

Журнал „Вітчизна” ч. 5, 1958 р., редакційна стаття „За високу культуру мови”:

Мова — це національне багатство народу, потужна зброя освіти... У мові знаходять яскраве і точне відображення душа народу, рівень його культури, краса, морального обличчя...

... Мусимо берегти її, дбати про її чистоту, гостроту й розвиток...

На жаль, доводиться натрапляти на чимало прикладів, які свідчать про протилежну практику...

на нас, ТВС-істів, а решта не хотіла говорити з „паничами-назадниками” (!). Ми Україну вважали Матір'ю, а не об'єктом для експериментів. Отже нам було не по дорозі. Хай Борис Б. займається цим, бо він ближче до них мешкав, може більше знає. А Ви, пане Євгене, все з'єднайте, погодьте і, як належиться центуріону веселковіяди, своїми висновками посильте, зробіть цілість. Це мій заклик. А Вас, друзі, благослови, Боже, на добре діло!

Останнім часом у газетах, а також на фронтах клубів, палаців, агітпунктів дедалі частіше з'являються такі написи: „Добро пожалувати!“. Запровадження такої форми вітання викликає найкатегоричніше заперечення. Справа в тому, що українській мові подібна форма не властива. Цього не дозволяють закони граматичної будови української мови. Це грубо перекручена, скалькована форма з російської мови... То для чого ж запроваджувати в мовну практику явно неграмотну форму вітання, особливо коли зважити, що наш народ створив такі чудові вислови, як „Гостинно просимо“, „Ласкаво просимо“, „Ласкаво запрошуємо“, „Просимо завітати“.

Тут доречно буде порушити питання: коли нарешті наші науковці дадуть фразеологічний словник, в якому було б зафіксовано усе багатство форм української літературної мови... ?”

„Вітчизна” ч. 1, 1959 р., рецензійна стаття на Черкаський літературно-художній альманах **„Дніпрові зорі”** за 1957 р.:

Слід зробити кілька зауважень з приводу мови творів, вміщених у четвертій книзі... М. Масло пише: „Глибока ніч одолюва”, тобто довільно російське слово перетворює на українське, він же вживає вираз „як поступити” в розумінні „як поведеться”, А. Вдовенко пише: „Точеться боротьба”, „биліни об'ївся”. Неуважністю до мови можна пояснити і вживання таких виразів, як „незап'ятненою пронесли свою людську гідність”, „хапуга і плут” (Г. Авразов); „Вам по-свійськи розповім” (І. Рябошапка); „маса... лірики (тобто багато лірики) (В. Грушкін)... „невдатниця” (довільно утворено від рос. „неудачница”) (П. Жук)...

Андрій Малішко: „Про сучасну поезію”, журнал **„Дніпро”** ч. 2, 1959 р.:

В інших молодих поетів теж зустрічаються подібні мовні „перлини”. Так, Л. Кучугур пише: „три роки назад”, „лачуга”, І. Цинковський — „серко” — „не пойму”, П. Мах — „прозябали від злив”, „шорські рубці”, „щоб в порядку”, Г. Печенівський — „трав'яні шовка” (замість „шовки”), „трелять солов'ї”, Л. Колесникова — „чагарника”, „лишило”, „все рівно наступить хвилина” і т. п. . .

Питання чистоти мови завжди було наріжним каменем наших розмов про майстерність, ним повинна серйозно займатися наша критика і особливо видавництва, працюючи над рукописом.

Як зазначено на початку, у своїх виступах за чистоту і збереження української мови підсоветські українці, з огляду існуючого в Україні московського поліційного терору, не завжди можуть прямо висловити свої думки, особливо ж, коли йде про таку важливу ідеологічну ділянку боротьби, як мова. Тому Малішко у вищенаведеній цитаті не каже прямо,

що всі подані ним приклади — це звичайні москалізми в українській мові. Та сама обережність у висловах і інтерпретаціях понять існує і в багатьох інших матеріалах, про що повторюватися надалі не будемо.

П. Симоненко, слухач Вищої партійної школи при ЦК КП України: „Невимогливі редактори і видавці”, „Літ. газета” ч. 99, 16 грудня 1958 р.:

Коли ми говоримо про необхідність підвищувати культуру рідної мови, то перш за все маємо на увазі друковане слово. Не тільки художні твори, а й література наукова, технічна, популяризаторські брошури і різні посібники повинні бути написані доброю, грамотною мовою... Та, на жаль, не завжди це буває так. Часто-густо у різних наукових виданнях і посібниках українська мова збіднюється, рідне слово створюється...

... Нам не можна обійтися без рішучої боротьби проти такого недбайливого, нехлюйського ставлення до рідної мови збоку деяких авторів, редакторів та видавців.

Олекса Кундзіч, з виступу на IV з'їзді письменників України в березні 1959 р.:

... В давальному відмінку майже всі газети перейшли на у-ю („батьку”), забуваючи, що нашій мові властива й форма ові-єві. Або візьміть кличну форму. Вона живе в мові, але чомусь у друкованій посилюється тенденція замінити її називним відмінком. Скажімо, така традиційна форма, як „здраслуй, земле моя”... для нас звучить порушенням, коли ми чуємо: „моя земля...” (Московська мова взагалі не знає відмінювання слів у кличній формі, — прим. наша).

П. П. Плющ, завідувач катедри української мови Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, в статті „Невідкладні питання розвитку української мови” („Літ. газета” ч. 76, 26 вересня 1958 р.) в досить гострій формі ставить питання взагалі про мовний стан на Україні, створений московсько-большевицькою окупацією, і б'є на сполох про докорінну перебудову й розвиток мовної науки:

Не вдаючись до подробиць (про це слід було б написати окрему статтю), зупинимось тільки на тенденції, яка намітилася в українській літературній мові протягом останніх років і яка заховає в собі серйозну небезпеку збіднення мови. Йдеться про тенденцію до стандартизації, трафаретності літературної мови, до витруювання будь-яких індивідуальних авторських особливостей мови, внаслідок чого з'являється, як говорив колись І. Франко, „видистильована”, безбарвна мова, позбавлена стилістичної і семантичної багатоманітності...

Утвердженню цієї шкідливої тенденції сприяє, зокрема, діяльність літредакторів, особливо тих, що керуються в своїй роботі виключно двома офіційними кодексами: „Русско-украинским словарем” і „Українським правописом”, наївно думаючи, що ними вичерпується все багатство української літературної мови...

Не обтяжуючи себе добром відповідної української лексики і особливо фразеології та засобів образності, автори газетних статей і професійно-виробничої літератури часто вдаються до механічного калькування аналогічних слів і виразів російської літературної мови (найширше ж вкоренилося це явище при перекладі на українську мову російської сільської, технічної і ін. літератури).

Як близько до серця береться простими людьми все, що стосується долі рідної мови, — свідчать хоча б листи читачів, опубліковані „Літературною газетою”... Читачі-кореспонденти слушно зауважують, що у нас не все гаразд з викладанням української мови в середній школі (додамо від себе: не тільки в середній школі, а й на філологічних факультетах університетів), що навіть викладачі мови не завжди володіють нею бездоганно, не кажучи вже про те, що багато викладачів інших предметів, а також лекторів, доповідачів та ін. нерідко розмовляють російсько-українським „суржигом”. В листах є скарги на відсутність популярних статей про мову в нашій пресі, відсутність словників, підручників і посібників з рідної мови, на окремі недоліки в існуючому українському правописі. Все це гіркі істини.

Справді, у нас нема, наприклад, підручника з української мови для неукраїнських вузів. Через це на філологічних факультетах університетів РСФСР викладається, наприклад, білоруська мова, оскільки з білоруської мови є такого типу підручники професора Т. П. Ломтева, і не викладається українська мова за відсутністю аналогічного підручника з української мови. Бракує нам і підручника української мови для самонавчання. Дуже потрібна також популярна праця з орфоепії української літературної мови... В Інституті мовознавства Академії наук УРСР нема сектора культури мови, який... популяризував би культуру мови, провадив би боротьбу з мовним безкультур'ям. (В Інституті мовознавства Академії наук СРСР такий сектор існує)...

Ми повинні цінувати і зберігати мовну спадщину, виховувати пошану до минулого нашої мови...

Наша громадськість повинна рішуче боротися і з проявами неповаги до української мови, які іноді спостерігаються як у побуті, так і в установах, вузах та інших закладах. Боротьба за культуру рідної мови є водночас боротьбою і за піднесення її авторитету...

Максим Рильський: „З гадок про мову”, „Літ. газета” ч. 5, 17 липня 1959 р.:

Дбати про багатство, красу і чистоту рідної мови — це наша спільна справа. Боротися з занецищенням мови, із її штучним збідненням, до якого такі охочі деякі літературні редактори, — наш обов'язок. Не знаю,

як кому, а мені просто боляче бачити, що в нашій літературі і особливо в пресі майже зовсім — з дивовижною і навряд чи корисною послідовністю — викорінюються форми давального відмінку на *ові, еві, єві*, а вживаються тільки далеко менше поширені в живій мові форми на *у, ю* (теж московська форма, — П. К.). Пишуть виключно *сину*, а не *синові*, *бійцю*, а не *бійцеві*, *ковалю*, а не *ковалеві*, *краю*, а не *красві*... Чому? Сахаються у нас також і кличного відмінку, що становить одну з особливостей української мови. Отже: *дорогий товариш*, а не *дорогий товаришу*, *Маруся*, а не *Марусю*, *любий брат*, а не *любий брате*, і т. ін. ...

Олександр Ільченко: „Слово, чому ти не твердая криця?”, „Літ. газета” ч. 56, 14 липня 1959 р.:

Чому? Чому?... Так питала колись незрівнянна Леся Українка. А як же, як до свого слова волять сьогодні нам, коли частенько в наших книгах, у газетах, у розмові — слово не криця, не зброя, а слово — полова? Станьмо ж гутром коло нього, коло нашого твердого слова насторожі!...

Ми вже чули в газетах і грецьке „ехо” замість української „луни”, і як же й гірко стає, коли живі в народі слова рідного кореня штучно хтось вириває з газетного ґрунту, щоб натомість пересаджувати слова чужинні. Хто право дав газетним стилістам ще й нині, збіднювати словниковий запас української мови, з такою тупою послідовністю викорінювати з мовного житку природне й звичне слово „відсоток”, котре живе в народі чи не сотню літ? Чому нам став милішим латинський „процент”? Чи не тому лише, що в мові російській... немає, на жаль, відповідного слова з коренем слов'янським? А ми ж повинні-таки радіти, що в нас це слово є!... Чому в газетах ми вже не бачимо й народного слова „тло”, а тільки взятий у французів (через москалів, — П. К.) „фон”? Чому в газетних рецензіях — самі лише „куліси”? Куди поділись „лаштунки”? Чому існує тільки грецьке „сцена”? А де ж наш рідний, простонародний „кін”? Хтось мені скаже: старомодно! Еге ж. У тій же мірі, як і російське слово „подмости”. Але ніхто ж ті „подмости” не зважається в російській мові „изничтожать”. Ми чомусь пишемо здебільшого „епоха”, і зовсім рідко вживаємо „доба”. І чому наш рідний „обрій”, відступивши своє природне місце грецькому „горизонтові”, зостався лише в поезії?... Куди запроторили з вивісок прехороше слово „книгарня”?... Може, всі ці слова давно застаріли й померли? Ні. Їх намагалися вбити, це правда. Але чи можна вбити слово, яке живе в народі?...

Виступи в обороні рідної української мови перед її занецищенням і прямою загрозою асиміляції насторожили Москву, якщо не сказати більше, і вона дала своїм відпоручникам в Україні відповідні вказівки спрямувати розбурхану мовну дискусію на сторінках україн-

ської підсовєтської преси в інший бік, дати натяк, що українці в своїй боротьбі за власну мову зайшли задалеко. Таким „натяком”, що, як виявилось пізніше, став документом офіційної заборони вести далі будь-яку дискусію на мовні теми, була стаття Віталія Русанівського в „Літературній газеті” ч. 60, з 20 липня 1959 року, тобто, після останніх виступів Рильського та Ільченка, під досить облудною назвою „Нові перспективи розвитку національних мов”. Русанівський дав ніби „завершення” всієї дискусії такими досить промовистими і багатозначущими тезами:

Побудова соціалізму в нашій країні, визволення народів від соціального і національного гніту докорінно змінили їх ставлення до російської мови. Російська мова у межах нашої країни давно вже стала мовою міжнаціонального єднання, могутнім засобом дальшого піднесення культури російського народу і одночасно — незамінним засобом міжнаціонального спілкування. Активно виконуючи цю роль, російська мова збагачує інші національні мови і збагачується сама.

Завдяки благотворному впливові російської мови за радянський час створили свою літературну мову 48 раніше безписемних національностей Радянського Союзу.

Надзвичайно важливу роль відігравала і відіграє російська мова в справі витворення і поповнення термінології літературних мов народів нашої Батьківщини, особливо зараз — в час небаченого піднесення науки і розвитку промисловості. Всесоюзна конференція з питань розвитку термінології, яка нещодавно відбулася в Москві, правильно відзначила, що надалі в галузі поповнення лексиконів національних мов новими термінами слід дотримувати принципу номінальних розходжень.

Говорячи про міжнаціональне значення російської мови, треба зауважити, що поняття мови міжнаціонального спілкування потрібно відрізнити від поняття зональної мови як першої стадії злиття мов земної кулі в одну мову людства.

... Сучасна російська літературна мова зберігає свою єдність саме тому, що вона є органом нації. Навпаки зональна мова повинна стати рідною і єдиною мовою певного колективу, в який об'єднається ряд націй.

По-друге, зональні мови виникатимуть після повної перемоги комунізму у всесвітньому масштабі, коли зникнуть всі і всілякі перегородки між всіма націями, а потреби економічного розвитку визначать нові центри, навколо яких групуватимуться великі людські колективи.

Отже, необхідно передумовою злиття мов і створення зональних, а пізніше — єдиної мови людства є повна перемога комунізму, природна і закономірна

Микола Понеділок

ВЕРТЕП

Українське, еміграційне, модерне лялькове лицедійство
(Уривок)

Як тільки розійшлася завеса, чесні люди вгледіли два кольори на сцені — світлий, привабливий та бузвільно-чорний. Там, де світло очі голубить, сидить-летить ангел, а де темнота згустилася — метушиться чортик з гостросінькими різками.

Ще хвилинка — і в світлій стороні ангельський телефон пролунав та змусив усе темне царство сполошитися. Коли ангел прозорим крильцем зніс слухавку, чортик обвів навколо різок облізлого хвостика — і закам'янів у злобі та чеканні.

— Рай слухає, — мов із сопілки, зринув голос білого голуба. — При телефоні ангел-інспектор. Що? Україна величає народження Спасителя? Дуже добре.

Ангел вслухається, аж крильця згорнув від напруження — і журиться, сумніє. Во здалеку лише бричить, ледь-ледь доноситься:

„Нова радість стала,
Яка не бувала;
Над вертепом звізда ясна
Увесь світ осіяла”.

— Але чому так тихо лине коляда? — запитує і в телефон, і самого себе небесний інспектор. — Чому тільки пробивається така урочиста мелодія?

Із срібної травиці сходить-спорхує інший ангел і в журі квилить-співає:

ліквідація національних перегородок і, як остаточний результат, — злиття націй.

Отже, розвиток культури соціалістичних націй (і, насамперед, першоелемента національної форми — національної мови) — є одним з найважливіших завдань, які стоять перед працівниками культурного фронту в період розгорнутого будівництва комунізму в нашій країні. Він полягає в дальшому збагаченні літературних мов соціалістичних націй, невіддільному від загального збагачення духовного життя наших народів, у дедалі дійовішому пропагуванні норм літературних мов для найповнішого оволодіння всіма трудящими нашої країни, у пропагуванні глибшого знання російської мови (підк. — П. К.), як засобу міжнаціонального єднання...”

Після цього виступу Русанівського трибуна в „Літературній газеті” під заголовком „Питання сучасної мови” замкнулася. Вже з цього факту випливає, що стаття Русанівського була директивною.

Не зважаючи на це, боротьба на мовному відтинку в Україні не припинилася. Лише вона тепер проявляється в інших, більш прихованих, формах.

— Ангеле-інспекторе, тому так тихо лине коляда, що Ірод там панує. А він, як звісно, не дозволяє звеличати Спасителя.

Почувши теє, райська птиця враз тріпонула крильцями — і набрала номер в телефоні — і в хвилюванні-неспокої вижидас:

— Ангеле-воїне, це я правдивий інспектор. Бери, соколе, ракетну стрілу — і лети на Україну, помагай валити царство Ірода. Бери, мечосійний, об'єднає військо Європи — і горами-долинами на Україну пробитайся... Ти зразу впізнаєш її — то край-розмай барвінковий, поля-моря пшеничні, тополями мережані, козацькими могилами бережені...

І інспектор вже збирався повісити слухавку, як, згадавши щось, знову заговорив до неї:

— Ангеле-воїне! Не забудь у похід взяти з еміграції хлопців з дивізії „Галичина“, і всю молодь з Парижу-Нью-Йорку до сорока років включаючи. Не забудь СУМ, ОДУМ та Пласт. Вони в промовах дужі патріоти...

Чортеняті від таких розмов терпець урвався. Йому вже надоїло гризти облізлого хвоста та ратицями стукати у тім'я — і він зірвався... Стрімголом дременув до якоїсь коробки і рудим хвостом затарабанив в неї:

— Дайте мені Червону площу з замурзаним квадратиком... Що? Не знаєте? Замурзаний квадратик — це всім відомий мавзолей на площі у Москві. Негаймо сполучити мене, каналіє!

Поки звільнялась телефонна лінія, чортик від нудьги вистукував ритмічно ратицями та гугнявив марша:

— „Чуєш сурми заграли,
Час безбожний настав,
В Інтернаціоналі
Не буде людських прав“.

— При телефоні головна квартира їхнього превосходительства товариша Люципера, — гаркнув хвостатий у слухавку, коли там почувся відповідний шелест. — Слухай чорте-бунтівнику... Є загроза, що українська еміграція об'єднається і рушить проти нас... Що, не віриш? Клянуся... Та хай мені червона зірка з хвоста загубиться, хай моїми ратицями в колгоспі поле волочитимуть, коли я брешу... Ото ж, ти старайся з усієї чортячої шкіри розсварити їх... Ти ж спец у цьому ділі — інститут скандалістики імені Маркса-Леніна закінчив... Ага... Чорте-бунтівнику! Приклич мені до телефону чорта — культурного референта...

Тут рудошкірому обридло стояти на ратицях та розмовляти — і він притягнув до себе „Вибрані твори“ Леніна в 10 томах, склав їх копицею і присів на них.

— Галло Ваня! — крикнув він перегода до слухавки, обплівши хвостом Ленінові праці під собою, щоб вони не розсувалися. — Ти, Ваня, як Люциперів культурний референт, ворущися жвавніше... Розсилай еміграції газетки-книжечки про „Родіну“. Дурак, про колгоспи не треба писати, бо люди лякаються. Пиши про гаї зелені, про вишеньки-черешеньки, про волошки в житі... І зазначуй, що ці скарби завдяки мудрій партії з'явилися... Ага... Присилай, між іншим, побіль-

ше польських народно-демократичних фільмів до Америки. Хай українець-галичанин іде собі та на здоров'я просвіщається... Як теж не забувай і про московські фільми — адже ж наддніпрянській братії теж треба окультуритися. Ну, то ура, Ваня! Хай живуть сто чортів на твоїй мудрій голівці!

У цей час ангел, розгнівавшись на хвостатого, залопотів крильцями та до телефону голосом вишнево-соловейковим заговорив:

— Ангеле-воїне, вже військо до вимаршу на Україну готове?

Чорт від злоби почервонів, одні ратиці чорніли. Аж закрутився-замотався та мовою франкенштайна-гичеля телефон потурбував:

— Чорте-бунтівнику, — рявкнув тварюка, — чи на еміграції українці вже обросли долярним салом?!

— Вирушайте, — в ангельську трубу сказав-наказав срібноперий.

— Не допусти їх до маршу, чорте-підбрехачу! Заклинаю тебе смоляним казаном з червоною мішалкою! Розсварюй їх, — зіщулившись в клубок, запищав нечистий.

І загецав-загарцював на місці, бо бачить, що його старання даремні.

Вже понеслися заклики — і линуть вони з вітром крізь мости французькі, крізь джунглі зулузькі, повз хмародери нью-йоркські та вулиці торонтські.

— Українці в Парижі, кохайтеся в парфумах, та не забувайте про меч!

— Патріоти з Нью-Йорку, вилізайте з барів! Охмеляйтеся!

— СУМ, Пласт, ОДУМ — кінчайте танцювати!

— Еміграціє, струнко, на „Золоті ворота“ рівняйся!

І ангели від команди прояснішали — і від радости ширяють над командувачем.

Люди шикуються-ладуються, черевця бухкенькі ременями із зброєю затягують...

Нараз жіночий голос владно пролунав біля статуї Свободи:

— Жіночка гвардіє-лазарет, шикуйся!

Чорт аж зігнувся в три погібелі...

— Пропадуть мої ріжки-ніжки! — загіржав він сам до себе з ненавистю. — Згинуть... Згинуть ратиці мої пишненькі... Піде за вітром все моє царство темненьке, коли на еміграції вже жіночі полководці появилися.

А команди не вщухають...! Линуть — і мов окропом рогатого опікають:

— Через Бродвей!

— Повз Ейфелеву башту!

— Через Карпати!

— На Україну кроком руш!!!

І крокували герої, покидавши місця насиджені, набанковані...

І сумно стало в Торонті... Садиби пустують, кури, свині, корови по вулицях блукають, господарів шукають... В Нью-Йорку, на площах, стоять напризволяще полишені, незапарковані „Каделяки“, „Форди“, „Олдсмобілі“, — і поліцаї не знають, кого за порушення вуличного руху до суду кликати. Париж — теж

Передплатників, кольпортерів і читачів журналу вітає Редакція з Різдвяним Празником та Новим Роком

Христос Рождається!

весь у русі... Українці здоровенні валізи з капелюхами, сукнями, костюмами на військові однострої міняють. Та вирушають... Та ще й з пісню:

„Нам допоможе святий Юрій
І Пречиста Мати
Волю здобувати.
Ой, чи пан, чи пропав,
Двічі не вмирати —
Гей, нумо, хлопці, до зброї!”

— Пішли, пішли, орли еміграційні, — мовив ангел, даруючи всім погляд лагідний та посміх мильний.

А за орлами крокують орлиці — сестри-жалібниці. І також виводять бойової маршової:

„Спать мені не хочеться
І сон мене не бере,
Во нікому пригорнути
Молодої мене...”

Враз ангели заграли срібними сопілками, крильцями вказуючи на надзвичайних людей у поході.

І вони пішли!

— Та невже ж бо!

— А вдивися!

Ба, справді... В колоні, відбиваючи крок, ішли хлопці й дівчата — хороші, як калина, і погожі, як весняна днина... На всіх ковбойські штанята красуються, а сорочки всіма фарбами веселки переливаються... Та ще й у кожного на спині, мов герб, добірна гадюка звивається... Маршують вони і співають також:

„My darling, my darling, I love you так дуже,
Що ти не уявиш собі...
Хоч я Ukraine іду визволяти —
My heart я лишаю тобі”.

— І вони пішли в Україну, на Ірода, — зрадів-засяв ангел. — Пішла американська молодь козацького невмирущого роду.

Переходять колони... Очі всіх вперед, в жовто-синю далечинь впиваються... Хто через Карпати, хто Дарданеллами мети досягає...

— Братіє, тополя видніє!

— Хлопці! — верба бовваніє!

Від цих окликів два ангели в раю стрепенулися й слюзами залилися:

— Обіймаються!

— Цілується земля рідна й еміграція гідна!

— Летімо до них... Туди, де „Лани широкополі і Дніпро, і кручі”...

Будемо над нивами кружляти і їх, героїв, у битві з ворогом охороняти, — мовив ангел — Кобзар.

— Летімо, батьку, — втерши перлямутрову слюзу, відповів ангел-каменярь. — Летімо, допомагатимемо їм лупати ту скалу.

І засріблили в повітрі... Над колонами, що зіходилися звідусіль і стискали ворога кобзарсько-каменярьською силою...

Федір Одрач

МУМІК

Рівно о годині шостій, кожного ранку, сусіди чули трикратне гав-гав Муміка. Білий, кудлатий пес вибігав з партерових дверей поверхового дому перший, за ним, ніби нишком, виходила літня пані в чорному. Пані на мить зупинялася, пес тоді повертався мордочкою до дверей, ставав на задні лапки і трикратним гавканням прощався з домом своєї пані. Пригорблена старша жінка і білий невеликий пес відразу ж прямували до першого перехрестя.

Спершу жителів невеличкої Жвірної вулиці дивували ці собачі сигнали, як і кожноранкова мандрівка двох істот на кладовище Росса. Та потім усі з цим зжилися. Тільки емеритований інвалід, пан Турський, зачувши на вулиці гавкіт Муміка, крадькома відхилив віконце своєї кімнати на піддаші і проводив поглядом пані Патрицію і її пса аж до виступу більшого дому, на розі першого перехрестя. Коли б його очі мали спромогу проникати крізь твердоту предметів, напевно слідував би за вдовою аж до цвинтарної брами.

— Що за глузд проходити кожного ранку пів кілометра на кладовище протягом десяти років. І видресувала он Муміка наче б на те, щоб будив ранками чесних людей сусідніх кам'яниць.

Він навіть не полінувався зробити точний підрахунок пройдених панею Патрицією кілометрів упродовж десяти років.

— Якщо врахуємо, що туди пів кілометра і назад пів, то пані Патриція денно проходить один кілометр, — гугняво говорив він до себе. — Це на рік, пане брате, триста шістдесят п'ять кілометрів, або три тисячі шістсот п'ятдесят припаде на десять років! Це, більш-менш, пане брате, дорога до Америки! Вірність жінки до чоловіка, що помер, окуплена тисячами кілометрів. Якщо ця вдова проживе ще з десять років, заокруглить свою міжцвинтарну мандрівку 7300 кілометрами!

Старий воєнний ветеран зі штучною правою ногою перед роками прагнув жити по дружньому з панею Патрицією. Здавалося, самі обставини мусіли б наблизити їх. Він був інвалід і жив з пенсії, вона була вдовою по залізничникові і теж жила з пенсії. Він був цілком самітній, такою ж була й пані Патриція. Тільки оті вдаченьки ніяк не могли потрапити на спільну дорогу. Пані Патриція була віруюча, ошадна і постійно зажурена, в той час, коли старий кавалер Турський, не зважаючи на дерев'яну протезу, що правила йому за праву ногу, любив усе те, чого не могла стерпіти вдова. Пенсійку свою, як правило, пропивав у першому тижні кожного місяця, потім жив, як Бог дасть. Рент за свою кімнату платив пані Патриції дуже нерегулярно.

— Коли он людина втратила ногу для вітчизни, що ж їй більше залишилося, як не заглушити свою долю горілкою, моя пані? — Це так він говорив, коли був тверезий. Наліпдитку потрапляв у сантиментальність. — Самотність, моя пані, це непотрібний тя-

гар. Крихітку розуміння і доброї волі, і життя може бути приємніше. Звичайно, подружжя може тільки пошкодити — відібрано б вам пенсію, а з моєї одної чужої не дасться зробити. А от так би по-модерному, сказати б — визволитися хоч на старі роки з отих пересудів.

— І Бога ви не боїтеся, пане Турський?

— Я Бога то боюся, та ви, моя пані хоч і по шістьдесятці, а он ще могли б ошчасливити бідне серце воєнного ветерана.

Він підкуштульгикав до вдови, поклонився їй і хотів по-молодецькому притулити її до своїх широких грудей. Але в цю ж мить Мумік уп'явився зубами в ногу ветерана, нащастя в протезу, з чого не потерпів залицяльник, хоч колошню і подірвали собачі зуби. Ця пригода відстрашила інваліда від квартири пані Патриції, хоч він зо два рази хотів позичити в неї грошей на „лік“, що бальзамом заспокоює душу.

— На горілку не позичу, — відповідала пані Патриція. — І якось воно дивно, що ви ще маєте сміливість позичати, коли он ренту не платите вже два місяці.

Ця пригадка насторожила пана Турського; не в його було інтересах зражувати до себе вдову, яка кожного дня могла виповісти йому помешкання. Куди він тоді пішов би? А життя на Жвіровій вулиці точилося так, як і попередніми роками. До собачих сигналів люди вже давно привикли, буденними стали теж і мандрівки на кладовище пані Патриції. Вона вже давно замовкла для довілля — промовляла тільки Муміка і то на цвинтарі, коли ніхто сторонній не міг почути її. За звичкою він вів її знаними вулицями аж до широчених цвинтарних воріт. Там ставав на задніх лапках і давав передніми приспіваними жестами, щоб пані прискорила ходу. Як тільки пані Патриція підходила до воріт, песь тоді кидався на вузьку стежку і біг між хрестами аж до невеличкого чорного пам'ятника з залізним хрестом. Могила обрамлена чорними плитами пишлася гвоздиками, та незабудьками. Побіч могили стояла лавка; пані Патриція сідала на неї і приглядалася золотому написові на чорному штучному мрамурі: „Незабутньому Степанові від вірної Патриції, що прагне заснути вічним сном побіч нього“.

— І от, песику ти мій, під цим ось пам'ятником лежить мій Степан. Коли б він міг, напевно виринув би з могили, щоб зустрітися зі мною. Ти, песику, здивовано дивишся на мене, ти, звичайно, не розумієш людини, якій дано дуже мало щастя і яка повсякчас натрапляє на лихо. Ти не знаєш, що це подружнє життя, ти не відчуваєш туги, твого серця не калічить розпач. Ти отак бігаєш, махаєш хвостом і потім здохнеш і ніхто тебе не буде оплакувати, бо й ти нікого неспроможний оплакувати. Про смерть, либонь, ти теж не думаєш; отак прийде вона, ця смерть несподівано і ти вмираючи не потребуватимеш ні прощення, ні вічності на потойбічному світі. Отак був Мумік і нема Муміка. А от людина, го-го людина. Смерть її одуховлена тайною, глибинами всесвіту, мовляв, прощайте, бо я йду в далеченну дорогу, що в'ється між зірками. От, що значить смерть людини! А от, люди називають мене дивачкою, а пан Турський обмовляє мене,

хоч уже й пів року не платить за кімнату. Хай собі обмовляє; вірність чоловіка, що був янголом, це не жарт. А живу я, Муміку, не сучасністю — живу я життям, що кінчилося для мого Степана десять років тому.

Мумік нашоропував вуха і по-своєму слухав своєї кормительки. Під час довгих павз ставав на задні лапки і трикратним гавканням заохочував вдову, щоб далі розповідала про минувшину.

— І от, Муміку, пан Турський думає, що на старі роки можна наново починати життя. О, не так воно буває на світі Божому! Йому все гроші та горілка на умі, а от для мене тільки й розради, що ця ось могила. Бо такого чоловіка, як був мій Степан, не знайдеш між мільйонами людей. Це була, Муміку, суцільна доброта. З таким би чоловіком жити тисячу років. Бо любов, Муміку, це не конче поцілунки, любов це жертва для коханої особи.

А роки минали вперто і послідовно. За підрахунками Турського, пані Патриція вже давно „залишила позаду“ шість тисяч кілометрів. Роки дедалі нижче хилили її пригорблений стан; вона тепер уже підпиралася бамбуковою паличкою, кроки її були дрібніші і непевні. Але мандрівку на кладовище відбувала з Муміком точно так, як і роки тому. Коли їй завершилося сімдесят років, і коли вона, вернувшись із кладовища, задумливо сиділа на старенькій канапі, приглядаючись Мумікові, що квалливо обгризав кість на підлозі, хтось легко постукав у двері. Був це, звичайно, старий воєнний ветеран Турський. Ветхий костюм на ньому був вичищений, підборіддя старанно поголене. В руці тримав невеличку китичку червоних запашних гвоздиків.

— Дозвольте прийняти оцю мізерноту в день вашого хвального сімдесятиліття, пані Патриціє, — підкуштульгикав він до канапи, простягаючи до вдови руку з квітами. — Коли б я був багатого людиною, напевно спровадив би на цей урочистий день квіт лотосу з далекої Японії. Во ви, достойна пані вже ось наближаєтесь до семи тисяч кілометрів. Якщо потойбіч душі померлих мусять мандрувати до раю, Господь Бог скоротить вам дорогу на тисячі-тисячі кілометрів.

— Добра у вас пам'ять, пане Турський, — притишено озвалася вдова. — Я й не знала, що не далеко вже мені до семи тисяч кілометрів. Якщо ви такий вправний рахівник, то може б мені вирахували, скільки ви мені винні за кімнату.

— Винен, винен, достойна пані, — запарився ветеран.

— Раніше ви „забувалися“ тільки до шести місяців, а сьогодні вже заборгувалися за дев'ять. Я пройшла, за вашим обчисленням, сім тисяч кілометрів, а ви не заплатили мені за дев'ять місяців. За нашою умовою ви кожного тижня маєте мені платити п'ять золотівок, або на місяць двадцять золотівок. Коли ви вже такий майстер в обчислюванні, то скажіть мені, скільки буде дев'ять разів двадцять?

— Сто вісімдесят, — розгублено видавив з-під серця пан Турський.

— Сто вісімдесят! — майже жажнулася вдова. — Це більше, ніж ваша двомісячна пенсія, пане Турський.

— От така то доля воєнного інваліда! — гаряче підхопив ветеран. — Дозволив собі москалеві розтощити ногу, щоб за моє геройство для вітчизни удостоїтись тільки вісьмома десятками золотівок місячно. Де ж справедливість, моя пані, де?

— Ну, про справедливість вам найменше б говорити, — трохи озлоблено сказала вдова. — Той, хто не платить за кімнату бідній вдові, не має права покликуватися на справедливість. Живете ви, як та птиця небесна. Там дзвонить, там щось хапнете, трохи сухо чорного хліба, трохи молока, інколи оселедець з ринку, інколи старий сир з Галі.

— Свята правда! — зідхнув ветеран.

— Що правда, то не гріх. Мені здається, що на харчі ви видаєте не більше двадцяти золотівок місячно. Отже вам ще залишається шістдесят золотівок. Коли б ви ці гроші заощаджували, то скільки б це було за двадцять років? Ану, помножіть спершу шістдесят на дванадцять, а потім це помножене ще помножіть на дванадцять років, бо якраз стільки ви живете в моєму домі.

— Але ж ви, моя пані, он чого хочете від мене! — геть спантеличився пан Турський.

— Я нічого не хочу від вас, я тільки вам скажу, що теж умію робити підрахунки. Коли б були ошадні, за тих дванадцять років мали б дев'ять тисяч золотівок! Боже мій, дев'ять тисяч золотівок! Я пройшла сім тисяч кілометрів, а ви витратили на горілку дев'ять тисяч золотівок!

Пан Турський поблід, бо ця казкова сума приголомшила його. Він пригадав кнайпи, де висиджувався після отримання пенсії: Лопушинський на Шкаплерній вулиці, Комодка на Бельведерській, Шпрот на Кальварійській. Якраз у тих кнайпах залишив він дев'ять тисяч золотівок! Правда, з цієї кнайп'ярської трійки осталися між живими тільки Шпрот; перші двоє померли на розрив серця. Пан Турський задумався, на нього допитливо поглядала пані Патриція.

— Дев'ять тисяч, моя пані, це пане брате, капітал! А життя ж, воно, то що? Ось я все пропив і самотником залишився, нікому непотрібним самотником. А ви, моя пані, жили ошадно, богобоязливо, як і годиться чесній удові, а от теж залишилися самотницею. Нікому непотрібною, всіма забутою так, як і я. За мною ще хоч затужить Шпрот, коли довідається, що пошта принесла мені пенсію, а от за вами вже ніхто не затужить. От вам і життя. Я, моя пані, плив по широких життєвських плесах, а ви ходили туди пів кілометра і назад пів кілометра, і от час вам вимірях сімдесятку; той же час виміряв мені шістдесят п'ять, але мої роки проминули соковито, сказав би пригодницько.

— Що ж ви хочете цим сказати, пане Турський?

— А ось що хочу сказати, моя пані: гроші мені непотрібні! Навіщо мені капітал, коли життя моє добігає до приречення — гранички? Переступлю цю граничку і прощай сонечко ясне! От вам і мудрість житейська.

— Ну, а що буде з душечкою грішною?

— Бог милостивий, моя пані, а дідькові душа нуждаря непотрібна; дідько, моя пані, полює за грубими експонатами. За одного єпископа віддав би, либонь, мільйон таких як я.

— Во ім'я Отця і Сина, — почала стривожено хреститися вдова. — Боже мій, який же ви богохульник!

— Ну, моя пані, я ніякий богохульник. О ні, я тільки для прикладу. Господь Бог кожному призначив долю: для одного щасливе родинне життя, для другого сирітство, для вас дав тягар вдови, а для мене самотність, щоб міг я її заглушувати горілкою. От вам і мудрість.

— Ідіть уже, на милість Богу, ідіть! — затрясла головою вдова. — От що може зробити горілка з людини! — вигукнула вона до Муміка, коли пан Турський був уже за дверима.

**

На другий день уранці пан Турський чомусь не чув гавкання Муміка. Він за звичкою відчинив вікно на піддаші і виглянув на вулицю. На пішоході не було пані Патриції. Було десять по шостій. Невже вдова вже встигла податися з псом на кладовище? Невже він заснав? Пригадав, що прокинувся п'ять хвилин по шостій; в тому часі напевно вдова вже переходила перехрестя. Йому хотілося зорити пішоход аж до дев'ятої години, бо в цьому часі вдова мала звичку вертатися з кладовища, та мав у місті якусь пильну справу. О восьмій він поштилгикав до кнайпи Шпрота, де мав зустрітись зі своїм приятелем, який мав щось йому полагодити. В кнайпі не обійшлося без „службової“, потім приятель потягнув його на Королівську вулицю. Таким чином, забарився він у місті аж до години третьої по полудні. Коли він нарешті вернувся на свою вулицю, ще здалека помітив несамовитий рейвах і крики людей під домом пані Патриції. Якось огрядна жінка середніх років лясکتливо покрикувала, цілячись правою рукою на ганок.

— А я, люди добрі, отак вибралася по закупи на риг, до пана Копчинського. Кайзерок п'ять купила, пляшку молока, чвертку ковбаси і все це поклала до кошика. Все це поклала, люди добрі, до кошика і сумлінно заплатила панові Копчинському. А купець, відомо, та: „Що у вас новенького, ласкава пані?“ А я: „Все по-старому, пане Купчинський“. І отак трохи ми собі поговорили. І от дивлюся собі під ноги, а мого кошика нема. Я вибігла на вулицю, а он на пішоході цей он псисько та смиче в зубах мого кошика, втікає сатана, злодій препоганий. Я за ним, а він швидше втікає. Я кричу: „Заступіть, люди, дорогу псові!“ Та де там заступити дорогу псові. Гиця на нього, гаспида. Он, коли перебігав крижуватку, пляшка випала з кошика і побилася на камені і молоко розлялося.

Коли пан Турський підійшов ближче до дому пані Патриції, помітив на ганку, під дверима Муміка. Пес заслоняв собою кошика з харчами і показував злюче юрбі свої гострі зуби.

— Три золотівки, люди добрі, ніби у воду, — далі скаржилася пошкодована жінка до людей, які загатили вже пішоход під домом удови.

УПРАВИ ВІДДІЛІВ І ЧЛЕНСТВО ООЧСУ ЗДОРОВИМО З ПРАЗНИКОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА НОВИМ РОКОМ! КОНСТРУКТИВНО-ТВОРЧОЇ ПРАЦІ БАЖАЄМО В НОВОМУ РОЦІ.

ГОЛОВНА УПРАВА ООЧСУ

— Це пес пані Патриції, найчеснішої жінки в місті, — раптом голосно крикнув ветеран.

— Добра мені чеснота, коли пса посилає обкрадати неповинних людей, — залящала пошкодована.

— Кажете, три золотівки? — наблизився до неї інвалід. Він усунув руку до кишені, щоб трьома золотівками замкнути рухливі губи пошкодованої жінки, але пригадав, що залишив останні гроші у Шпрота. — Пані! — трохи зніяковіло крикнув він, — я воєнний інвалід, я бився за самобутність нашої держави, я пане брате, ногу залишив на фронті, я, щоб знали, людина з гонором, ось обіцяю вам першого наступного місяця повернути вам оті нещасні три золотівки з процентами.

Він потім обережно почав підніматися приступцями на ганок.

— Муміку, це я, це я. Ну, не гарчи, я свій. Що ж сталося з твоєю панею? Захворіла, в ліжку лежить? Ну, не гарчи. Достойні громадяни! — раптом повернувся він до юрби. — Ось цей пес має розум людини. Його пані напевно занедужала і він на свій лад хотів зробити їй приемність. Пані Патриціє, а відчиніть! — стукнув кулаком у двері. Але за дверима — мовчанка. — Що це мало б бути? — знов крикнув він до юрби. — Пес напевно натиснув з середини лапою на клямку і двері відчинилися, а потім, коли вибіг на вулицю, вітер замкнув їх. Гей, пані Патриціє, а відчиніть!

Він нахилився і легенько провів долонею по собачій спині. Пес жалісно заскимвів.

— Від подвір'я є ще одні двері, — похопився пан Турський. Він зійшов з ганку і подався на подвір'я. За ним валила юрба. Двері були тут незамкнені. Пан Турський відчинив їх і темним коридорчиком подався до спальні вдови; за ним, звичайно, тиснулися люди, лакомі на новинку. Пан Турський наблизився до полинявлої оксамитової занавіси, що відділяла спальню від світлиці. Обережно відсунув набік матерію. В масивному дубовому ліжку мовчазно лежала вдова з безладно розкиненими руками. Пан Турський підійшов до ліжка — очі вдови мертво дивилися в стелю. На ковдрі, в її ногах лежав папірець. Пан Турський розгорнув його. На ньому було написано тремтливою старечею рукою: „Інвалідові воєнному, панові Турському дозволяю жити задармо в цьому домі до кінця його життя”.

— Люди добрі, ця жінка напевно піде до самого Бога! — Він ще щось хотів говорити, бо несподіванка покійної пані Патриції зворушила всеїлю його серце. Але помітив, що люди стояли вже на колінах і молилися. Найревініше проказувала „Отче наш” огрядна жінка, забувши, либонь, про свого кошика з продуктами.

На ганку протяжно і жалісно вив Мумік.

НАД СВІЖОЮ МОГИЛОЮ

(З промови, виголошеної М. Чировським на жалобних сходинах для вшанування пам'яті Степана Бандери в Ньюарку і Пасейку)

„О, Ізраїлю, якби ти знав,
Чого в тім серці повно!
Якби знав, як люблю я тебе,
Як люблю я тебе невимовно!
Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава,
В тобі дух мій, будуче мєс,
І краса, і держава.

Я ж весь вік свій, весь труд тобі дав.
У незломнім завзяттях.
Підеш ти у мандрівку століть
З мого духа печаттю.
О, Ізраїлю, не тям ти того
Богохульного слова:
„Я люблю тебе дужче, повніш,
Ніж сам Бог наш Єгова”.

Оці слова Франкового Мойсея чи не найкращу сл. пам'яті Покійного. Він полюбив свій „Ізраїль” — Україну всім своїм єством. Бо ж це „рід його, дитина його, вся честь його і слава”... Тому „Він весь вік свій, весь труд їй дав”.

Могло б обійтися і без промови. Цих кілька слів мойсєєвих можуть піддати нам думки для жалібного роздумування і привести до гарячої молитви за спокій шляхетної душі сл. п. Степана. Але ж так водиться у нас, що над свіжою могилою завжди згадується минуле людини, з якою прощаємось.

Смерть і трагедію втрати людини, яка стала символом визвольного змагання останніх років, всі ми без різниці віри, політичних переконань і життєвих орієнтацій, сприйняли з великим болем. Наш історичний ворог, Москва, продовжує свій наступ на Україну і цілить в провідних мужів, щоб обезголовити нашу боротьбу. Пригадується глибокодумні слова автора Історії Русів.

„Зостається тепер розмислити і посудити, що коли за словами самого Спасителя, в Євангелії списаними, які суть незмінні і непроминальні, — коли „всяка кров, пролита на землі, доправиться з роду свого”, то яке доправлення належить за кров народу руського (українського), пролиту від гетьмана Наливайка до сьогодні, і пролиту великими потомками за те єдино, що прагнув він волі, або лішого життя у власній

землі своїй і мав про те задуми, всьому людству властиві?”.

Певно, що не всі можуть бути революціонерами, а провідним революціонером треба вродитися. Розуміється, що не всі мусять погоджуватися з революційними засобами і методами, але тільки люди злої волі можуть не жаліти і не признати великого патріотизму провідника ОУН, і не визнати його заслуг, припечатаних його жертвою життя.

Хто такий Степан Бандера? Не місце тут переповідати історію його життя. Пригадую лише головні моменти з життя політика і борця-державника. Степан Бандера це:

Колишній член Української Військової Організації. Член Організації Українських Націоналістів.

Член Крайової Екзекутиви ОУН і Крайовий Командант УВО з 1931 р.

Член Проводу Організації Українських Націоналістів з 1933 р.

Голова Проводу Організації Українських Націоналістів з 1940 р.

Голова Бюра Проводу ОУН з 1945 р.

Голова Проводу ЗЧ ОУН.

За справу державности України, довголітній в'язень польських і німецьких тюрем і концтаборів.

Степан Бандера від своїх юних днів посвятився визвольно-революційному змаганню. Дуже часто польська поліція арештовувала його в зв'язку з національними святами або подіями, в яких яскраво відзеркалювалася українська ідея. А коли польський терор став нестерпним, тоді УВО-ОУН перейшли до активної-революційної акції. Були тоді у Західній Україні і легальні політичні партії, які легальними методами намагалися боронитися перед наступом окупанта. Але ще ніколи і ніхто газетними статтями, дискусіями, промовами і мирними шляхами та й півзасобами не оборонився перед ворогом. Тільки акти боротьби були зрозумілі для поляків, лякали їх. І тільки через революційну діяльність УВО-ОУН, що впродовж кількох літ була одуховлена і ведена Степаном Бандерою, і легальна акція наших західно-українських політичних партій, мала деяку успішність.

У висліді атентату на польського міністра, польський суд засудив Покійного на смерть, що була згодом замінена на кару досмертної

в'язниці. Ледви чи пересічний смертельник може собі уявити психічну напругу, в якій жив Степан Бандера на протязі року. Засуд смерти і виконання присуду мов меч Дамокля загрожували життю. А воно кожній людині таке дороге і втрата його, чи можливість втратити його, сподіваних з дня на день Степаном Бандерою, без сумніву душевно роздратовували Його і розшарпували Його нерви. Але він не заломився, хоч полякам страх хотілося Його заломити, щоб в цей спосіб здеморалізувати цілий рух. Про своє пережиття у в'язниці Бандера казав таке на Варшавському процесі: „Живучи рік з певністю, що втрачу життя, я знаю, що переживає людина, яка має перед собою перспективи в найближчому часі оце своє життя врятувати”. Бо ж такі перспективи через поступки були йому підсувані польським правлінням. Яка тут сила волі і безастережна посвята ідеалам, що на них кожна людина могла б спромогтися.

В німецьких тюрмах і концтаборах Бандери були пропоновані німцями коляборантство і співпраця. Але Він знов вибрав вірність Україні, відкинувши будь які форми компромісу з катом, брунатною Німеччиною.

Рішучість, безкомпромісовість, послідовність і ідейна прямотинійність відзначали індивідуальність Покійного. Він ніколи не відступив із раз наміченого шляху, і ніщо не могло Його змусити поступитися з нього. Ворог його знищив, але не зломив.

Відкіля Він, сл. п. Степан Бандера, черпав оту силу духа?

Відповідь на це питання ми знайдемо в Його ж словах, в одній з Його статей з 1957 р.:

„Віра найбільше скріплює силу душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя, кожна людина і цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприймати. А особливо в найтяжчих життєвих ситуаціях, великому нещасті, терпіннях і боротьбі віра в Христа дає найсильнішу, часто єдину й певну поміч...”

З цього джерела віри ми повинні зачерпнути найбільше сили, щоб витримати на правильному шляху. Свідомість, що з нами Бог — це найпевніша й найбільша поміч для всіх нас, зокрема для всіх борців і страдників українського визвольного змагання”.

І оцій силі духа Бандери, черпаній з глибокої віри в Бога, українська спільнота завдячує успішність своєї боротьби з поляками. Під гні-

том і терором Варшави національна свідомість на Західній Україні не ниділа, а росла і могутніла через акцію УВО-ОУН, що була під Його проводом і командою. І знову ж, таки сам Степан Бандера сказав на Варшавському процесі, що завдання ОУН не зосереджувалися на революційно-терористичні акції, а на широко закресній праці для поширення національної свідомости, інтелектуального рівня і почуття національної гордості серед загалу українського суспільства. Сл. п. провідник ОУН як слід розумів теж небезпеку марксизму. Тому робота теж ішла в напрямі вивчення згубних марксистських доктрин і боротьби з ними. У висліді цієї акції було зломано в Галичині і на Волині советську інфільтрацію...

Зараз по другій Світовій війні, акція УПА перекреслила в 1946 році большевицькі пляни нового штучного голоду на Україні. Дехто може спротивитися і сказати, що УПА це не Бандера. Наш ворог завжди об'єктивно оцінював ядро українського резистансу і української незалежної держави. Не припадково Москва створила терміни „мазепинці“, „петлюрівці“ і „бандерівці“, а поляки називали українських борців „гайдамаками“. І не без причини теж утожнювали большевики українську контрреволюцію і боротьбу УПА із ім'ям Бандери і Його бійців.

Боротьба УПА на два фронти, проти німців і москалів, врятувала честь нації перед світом, унеможливила спроби негувати українську проблематику. А капіталізуючи боротьбу УПА, українська еміграція здобула собі в світі право громадянства. Степан Бандера став символом і дороговказом для нас, а для бійців і друзів своїх — взірцем поступування. Ще вчора багато Його не розуміли, а сьогодні вже більшість Його визнає і боліє за Ним.

Не оставив Степан Бандера якогось заповіту, останньої своєї волі. Але його життєвий шлях і його смерть на стійці ясно висловлюють все, чого він бажає від нас. Він не хоче, щоб ми розгубились, прибиті великою втратою. Він бажає, щоб ми були вірні ідеалам боротьби за державну волю нашої Батьківщини. Щоб ми не пристали і не охляли, але, щоб хоробро перетривали критичний момент і були готові до великого діла визволення окупованої України.

Н. К.

ЧИ РОЗВ'ЯЗАЛИСЬ?

(Репліка)

„Вісник“ ще не одержав Бюлетеня Українського Інформаційного Бюра (Орган УНРади), в якому оприлюднено зміст двох листів Виконного Органу. Подаючи текст УІВ за „Свободою“, з 2 грудня ц. р., ч. 232, висловлюємо кілька завваг до того плутаного повідомлення. В Бюлетені УІВ, як пише „Свобода“, дослівно сказано:

„У зв'язку з останніми подіями в міжнародній політиці та, зокрема, в справі резолюції Конгресу ЗДА про встановлення „Тижня Поневолених Націй“ і знехтування цієї справи Американським Комітетом Визволення та його радіостанцією „Свобода“ — Голова Виконавчого Органу УНРади М. Лівницький вдався до відповідних американських чинників у Вашингтоні з вичерпним мемурандумом, копії якого предложені рядові визначних політичних діячів ЗДА з проханням про підтримку. Щодо Американського Комітету Визволення в меморандумі, поміж іншим, висловлено думку, що „нинішній напрямок праці АКВ завдає шкоди не тільки визвольно-незалежницьким прагненням українців та інших неросійських народів ССРСР, але й справі оборони ЗДА, та всього вільного світу від загрози з боку советсько-російського імперіялізму“, а також подано декілька конкретних сугестій щодо цього. Одночасно Виконавчий Орган повідомив окремим листом Президента Американського Комітету Визво-

Не дивлячись на велику втрату, ми найкраще виконаємо нашу національну повинність, коли зміцнимо, насталимо і загартуємо наші лави в боротьбі України з Москвою за свою національну правду і людську свободу.

І знов словами Франкового Мойсея можна найкраще висловити заповіт підступно вбитого Москвою державного мужа:

„Там я буду лежати і до гір
Цих моавських глядіти.
Аж за мною прийдете ви всі
Як за мамою діти.

І пошлю свою тугу до вас,
Хай за поли вас миче,
Як той пес, що на лови у степ
Пана свого кличе.

І я знаю: ви рушите всі,
Наче повільно весною,
Та у славнім поході своїм
Не питайте за мною.

Хай наперед іде ваш похід
Наче бистрії ріки!
О, Ізраїлю, чудо мос,
Будь здоровий навіки”.

лення, що не вважає себе пов'язаним з АКВ та пропонує зрев'ювати досюгочасні напрямні політики й умови праці інституції АКВ, при чому підкреслено, що ставлення до АКВ залежатиме від його політичних напрямних та відповідних гарантій щодо їх дотримання. У вищезазначених питаннях Виконавчий Орган перебуває в контакт з Президією Паризького Б'юро, який має в скорому часі відбутися надзвичайне засідання для схвалення відповідних заходів з рамени Паризького Б'юро. Виконавчий Орган поінформував про розгорнуту акцію тих українців, що співпрацюють в Інституті по вивченні ССРСР та в Радіо „Свобода”. (Кого?). Виконавчий Орган підкреслює при цій нагоді, як то вже не раз робив раніше, що українці, які працюють в інституціях АКВ, гідно виконують свої обов'язки, захищаючи українські інтереси й борючись за здобутки для української справи” (Укр. Інформ. Бюро).

Подавши того текста, редакція „Свободи” ніби з волевленням стверджує, що „ВО остаточно” зірвав зв'язки з АКВ. Чи на підставі тексту можна твердити про остаточно зірвання з попередішенською політикою? Хоч як того не хотілося б з тексту не випливає, що остаточно зірвання сталося.

В тексті повідомлення говориться, що М. А. Лівіцький, після того, як АКВ знехтував декларацію Конгресу про Тиждень Поневолевих Націй та в „зв'язку з останніми подіями в міжнародній політиці вдався з мемурандумом до відповідних чинників у Вашингтоні”. Що то за чинники і за якою підтримкою, в повідомленні не говориться. Віримо, що то все робиться для доброї справи, але не втому річ. В мемурандумі, як виходить з тексту, тільки „поміж іншим висловлено думку „про шкідливість для нас нинішнього напрямку праці АКВ”. Мовиться тільки про напрямок нинішньої праці, а не про цілість політики і концепцію АКВ, з якої вона випливає. Ми вважали і вважаємо, що напрямком політичної праці (річ важлива), виходить з концепції і цілої політики, яку провадить АКВ, заперечуючи українську державність. Платформа АКВ не визнає Української Держави, а політика попередішення є в цілому ворожа і змагові за відновлення її. Інституції АКВ в своїй праці від платформи К-ту ніколи не відступали, послідовно здійснюючи її в політичній праці за участю ВО. А знехтування ухвал Конгресу, то тільки один із випадків цієї політичної лінії.

У своєму листі М. А. Левицький вказує, що нинішній напрямок праці АКВ „завдає шкоди визвольнотем незалежницьким прагненням українців”. На це вказували давно самостійницькі політичні сили, тільки того не хотів слухати ВО, намагаючись переконати українство, що так, мовляв, не є і він не пов'язаний з політикою АКВ. Тепер Виконний Орган вже признає свою пов'язаність, але в листі до відповідних чинників говорить тільки про шкідливість „нинішньої політики”, а АКВ, з яким Виконний Орган досі політично співпрацював, пропонується зрев'ювати напрямні політики та умови праці. В інформації випало одне слово, що оту політику, яка завдає і завдавала шкоди нам, здійснював і Виконний Орган, пов'язавшись з АКВ.

В. Щербій

ПРО „ЕКСПЕРТІВ”

Говоримо й пишемо про те, що чужий світ не розуміє, не знає проблематики Сходу Європи, зокрема не знає проблеми України у взаєминах з імперією, яку москалі назвали ССРСР і яку то номенклатуру, можливо, без глибшої застанови ми сприйняли.

Часто не хочемо здати собі звіту з того, що в інтересах певних „політичних ліній” інформаційна служба, яку насамперед сповняє преса, часто спрається на авантюристві шукачів пригод, що дешевим коштом хочуть знайти собі розголос чи славу.

За долляри, витрачені на подорож до новітньої Мексики, Москви, робляться „експертами” за кілька днів чи тижнів і своєю „експертизою” виповняють „публічну опінію”.

Ось кілька голосів американських шукачів пригод: бізнесменів, мільйонерів, акторів з Голівуду, сектанських „президентів”, таких або інших „Церков”, фармерів, змуджених стрих дівць та професійних газетників-кореспондентів. За одну поїздку до модерної Мексики вони самі себе роблять знавцями Московії й розпо-

Це повинен би сказати Виконний Орган українській спільноті, яку він досі запевняв, що непричасний до тієї політики. А він, признаючи свою участь в здійсненні шкідливої нам політики, тільки повідомляє, що він „не вважає пов'язаним”, а в кінці підкреслює, як то він робив раніше, що „українці, які працюють в Інституті АКВ гідно виконують свої обов'язки, захищаючи українські інтереси і борючись за здобутки української справи”.

Ловко вступили: ВО не пов'язаний, а люди його працюють, як і працювали, здійснюючи шкідливу нам політику, і цим вони виконують велику роботу. Для кого? Де ж тут логіка? Плутована політика у ВО, обезпечена, зовсім не державницька і ведеться вона не в інтересах відновлення завойованої більшовиками України, а тільки, як „незалежницьке прагнення” людей, що живуть з неї. Невже ВО уважає українців, до яких то написано, такими наївними, що вони не спосібні зрозуміти шкоди від такої плутованої політики. Стаймо цю справу ясно: якщо політична праця, яку виконують люди ВО завдає шкоди визвольній справі, то нащо її робити? А коли люди продовжують ту саму працю і за тими самими напрямками, то нащо тоді запиллювати спільноті очі голосними словами „гідність” і інше. Нащо говорити про непов'язаність, коли в дійсності стан ні в чому не змінився і сугестії до відповідних чинників його не змінять. Одне позитивне в цьому повідомленні це те, що Виконний Орган офіційно ствердив, що він, пов'язавшись з АКВ провадив політику шкідливу навіть для „національних прагнень”, за термінологією УІВ. Тепер фірма ніби розв'язала свою „пов'язаність” формально, а людей своїх ВО залишив на праці, яку сам визнає шкідливою для нас.

Кого морочимо і нащо?

відають свої менші або більші фантазії на сторінках американської преси, як „експерти”, виробляючи „публічну опінію”.

Зачнемо від відмолодженої романтики старих дівчиць, що, бодай, в спогадах про свою молодість хочуть почувати себе молодими й модерними й свою гістерію передати як „безсторонню оцінку” партнерів москалів.

З нагоди візиту ката народів, Хрущова, пані Інез Роб пригадала собі, що й вона може бути помічною в формуванні американської публічної опінії про „френда”, „Рашію”. Артикули в американській пресі про своє знання Московії і „першої дами Раші-ї” та її прем'єра починає тим, що... будучи воєнною кореспонденткою преси за другої світової війни, вона мала „гут тайм”, коли вродливий арабський шофер роз'їздив з нею по пісках африканських пустель з чарівними оазами.

Цей спомин дає їй легітимацію для того, щоб впевнено стверджувати, якою чарівною є „перша дама” Московії, Надежда й про те, що „її ангельсько-інтелігентне обличчя” сказало дівчиці Інез про гуманність й культуру мужа „першої дами”, Нікіти. Логіка.

Інша „експертка”, Анна Леандер, з молодшого покоління, нащадок „з Рашії” впевняє американську публіку в тому, що вона „авторитет” в справах „Рашії”, бо... пожертвувала „гут таймом” в своїй країні в часі, коли Америку відвідував такий важливий гість, як оце опришок з Кремля й поїхала в його країну, щоб за допомогою свого „знання” московської мови простудіювати справжню Московію.

Зразок її знання московської мови такий: — „нес ужовт”... Це мало б визначати, що молода місіс Анна знає „перфектно” московську мову й з таким знанням без допомоги перекладачів з „Інтуриста” може пізнати Московію. По довгих ломиголовках ми узнали, що пані Анна Леандер розуміла под „нес ужовт”. Це вінди в готелі „Україна” в Москві мали написи: „Не работает”. Шифр для „знання” московської мови пані Анни ми знайшли в іншому її з багатьох артикулів про Московію. Про ті ліфти вона сказала „московською” мовою: — „но рабуот”. З таким знанням московської мови, як „досвідчена експертка” показала американцям Московію... „таку ж як і Америка”...

Перейдімо до інших „експертів” московської проблематики. Містер Геррісон Е. Салисбури, кореспондент „Нью Йорк Таймс-у” у власному понятті є чемпіоном „експертів”, бо він безугаву пробув чотири місяці в царстві Сатани й разом з заступником президента Америки влітку цього року поїхав аж в... Сибір „неісходиму”. Побував в одному сибірському містечку, одягнувши на себе „легендарну” баранячу шапку й московські „сапагі”. Це уповноважило цього публіциста-„експерта” до того, щоб „авторитетно” написати аж... дванадцять артикулів в серії „Московія Хрущова” з піднаголовками: „Нова московія” і т. п.

Хрущов за його „авторитетним” ствердженням повів курс „лібералізації”, курс „свободи одиниць і гуртів, так, як це буває в західних демократіях”... А той

факт, що... „часом примушений конечністю обмежити завелику волю”... (от, як в Мадярщині)... „з допомогою драстичних середників”... — це... „конечність, роблена в ім'я відходу від сталінського терору”...

Два брати, публіцисти: Стюард і Джозеф Алсопи, які кожного року, міняючись, їздять на прощу до нової Мекки, стверджують: — „Лібералізація Московії йде шляхом еволюції. Видно переміни від Леніна до Сталіна і від Сталіна до Хрущова”... „Всі показники цього кажуть сподіватись, що нове московське покоління заживе такою волею, якою втішаються люди в західній демократії”...

Про „кінга” американських публіцистів, „знаменитого Волтера Ліпмена”, не приходиться говорити. Його „авторитетний” голос в справах Московії так широко відомий, що не треба його цитувати.

Юджін Лайонс, молодший видавець і редактор „Ріджерс Дайджест”, з багато мільйонним тиражем, гнівається на тих публіцистів, що намагаються холодним розумом аналізувати проблематику нинішнього Московського царства. Він гнівається на таких кореспондентів наукових американських журналів, як, напр., Ллойд Мелен, які по довгих холодних студіях московського питання приходять до висновку, що справжні москалі сприйняли глибоко московсько-більшевицьку доктрину, як колись божеськість царів-батюшок і не може бути мови, щоб вони робили будь-які спроби опору тій новій московській доктрині.

Лайонс намагається дати „авторитетну” опінію про „революційних” москалів, підпираючи свою „авторитетність” і справжнім знанням московської мови й московської проблематики.

Губернатор Флориди, ЛеРой Коллінс звітував, що вже першого вечора як тільки приїхав в Москву, він бачив „щасливих, розсміяних молодих людей”... Д-р Ваб Пірс, президент євангеліцької організації: „Ворлд Віжін, Інк.” знову таки в першому дні свого побуту в столиці антихристів бачив... свободу релігії (сік!) і в парі з тим глибинний патріотизм москалів, які нізащо не проміняли б свого теперішнього ладу. Коли мовиться про дійсних москалів, а не „совет піпл”, як це всі оті „експерти” називають всі народи уярмлені імперією, то ми повністю погоджуємось з євангеліцьким духовником стосовно московського патріотизму до московсько-більшевицької системи.

Як би для підтвердження „правдомовности” американського євангеліста про релігійну свободу, англійський духовник, Альберт Говарт бачив... ідеальну свободу в Московії...

І цим духовним підспівує француз, Едмонт Брашін: „...в десяти днях побуту в Московії я пізнав, що люди мають тяжке життя, але... вони всі рівні”. А новеліст, американець — Вілліс Сероян не міг начудуватись величезною перемогою „того, советського народу”. Цю перемогу він знайшов насамперед в... книжках.

Шкагівська купецька родина мільйонерів зануджена переситом й тим, що не знала, як витрачувати над-

В ПОКЛОНІ ВЕЛИКОМУ СИНОВІ УКРАЇНИ

В неділю 29 листопада ц. р. українці Дітройту й околиці віддали честь і поклін Провідникові ОУН сл. п. Степанові Бандері. Влаштована Громадським Комітетом жалобна академія пройшла достойно й імпозантно і залишила на всіх присутніх, що виповнили щертю велику залю Українського Народного Дому, незатерте враження.

Добірну і висококультурну програму академії започаткувала духово оркестра „Дніпро” Осередку СУМА ім. „Київ” під дир. д-ра Богдана Кушніра.

Свято відкрив коротким, змістовним словом д-р М. Дужий — голова Громадського Комітету. Відтак виступив хор ООЧСУ „Сурма” під дир. д-ра В. Кушніра. Глибокозмістовну промову виголосив В. Щербій. Проф. Марта Тарнавська виконала на фортепіані „Похоронний марш” Бетговена і „Валяду” Шопена. Василь Барнич рецитував вірш Богдана Нижанківського „На смерть Бандери”. Капеля Бандуристок Осередку СУМА ім. П. Орлика під дир. П. Потапенка виконала прегарно народну пісню „Тебе нема” і „Марш Молоді” (слова Богдана Нижанківського — обробка П. Потапенка) опісля члени Юної СУМА обох Осередків виконали рецитацію укладу Е. Козака.

С. К.

**

Заходами Управи 15 Відділу ООЧСУ в Амстердамі 22 XI відправлено Службу Божу за Покійного, на якій

мір грошей, поїхала в світову подорож й застряла в... „Раші-ї”. Вернувшись з полегшею, витративши якусь дозу доларів, ціла родина: муж, дружина й шістнадцятилітній підросток стали... експертами від московського питання. І чого тільки вони не виписували... Всі троє!

Нас, українців цікавлять оці „експерти”, насамперед тому, що, майже дев'ятдесят відсотків тих „експертів”: науковців, „духовників” всяких сект, публіцистів, кореспондентів, знуджених „дев” і молодців, шукачів пригод відкривають світові „Рашію” з її мозаїкою, в якій всі поневолені народи, це „совет піпл”. І той весь „піпл” фанатично-патріотичний творить страшну силу. І не думає міняти режиму, і т. д.. Звичайно, Україна утотожнена з готелем „Україна” в Москві... А тих „експертів” сама Америка дала в цьому році більше, чим десять тисяч. І, коли тільки половина з них маже по всяких магазинах, щоденній пресі в сенсаційних, брукових „каміксах” і т. д., припускаємо, якою може бути американська публічна опінія у відношенні до комплексу проблем зневоленої більшої частини Європи московським дияволом. А там же й наша Вітчизна. Тому то поцікавились тими „експертами”. А, закінчуючи, ставимо питання: Чи українська діаспора зробила все, щоб світ довідався правду про життя народів в імперії?

Осередок Пласту тримав почесну варту. Церква була переповнена.

Увечорі українська громада зібралась на жалобні сходи, за участю місцевих організацій. Залю Українського Клубу набита людьми. Всеч. о. В. Ліщинський і голова Відділу УККА проф. С. Гнатківський пригадали присутнім тернистий шлях сл. п. Степана Бандери. Представник ГУ ООЧСУ п. В. Боровик в своїй доповіді відтворив визвольно-революційну боротьбу ОУН, під проводом сл. п. С. Бандери.

**

Українці Перт Амбою, зворушені великою втратою Провідника ОУН, віддали поклін великому синові України, що все життя присвятив боротьбі за її державну волю. Відділ ООЧСУ (голова М. Степась) старанно організував сходи громадян, що гідно вшанували державника-борця революціонера.

**

Гідно і величаво вшанували пам'ять Покійного і інші українські громади на заклик Відділів ООЧСУ і ОВФ. Громадянство щиро підтримує заклик Проводу ЗЧ ОУН про допомогу Родині Покійного і створення Фонду Визвольної Боротьби ім. С. Бандери.

**

Осередок СУА в Мінеаполісі з ініціативи голови пані К. Гуцак і пані Дудинської перевів збірку на допомогу Родині патріота-державника. Щире спасибі їм і всім, що підтримали заклик, за шляхетну поставу.

**

В неділю 22 листопада в 17 річницю УПА Т-во бунтівних Вояків УПА разом з ОВФ урядили в Нью Йорку Поклін сл. п. С. Бандері. І. Вовчук в слові до переповненої залі подав образ революціонера, політика і стратега, що своїми ділами і чином кермованої ним ОУН поклав печатю на останній період Української Визвольної боротьби за державну волю.

Редактор А. Драган прочитав доповідь про УПА з перспективи 17 років.

Мистецьку частину заповнили: прекрасна деклямація пані В. Калин і концерт В. Цісика (скрипка), акомпаніамент Р. Савицького.

Видавництво приймас передплату за „ВІСНИК”
на 1960 рік

Надсилайте передплату в грудні ц. р. і січні 1960 р.
на рік — \$5.00, на півроку — \$3.00

Накладом „Українського Народного Слова”
Пітсбург 1960

вийшла книжечка для дітей

М. Амадор

У ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛИ

Три сценічні картини для дітей.

БІБЛІОГРАФІЯ

Юрій Лавриненко — Розстріляне Відродження, Антологія 1917-1933, Instytut Literacki, 1959, Biblioteka „Kultury”, Tom XXXVII. Стор. 980.

Ця монументальна книга — дар найшляхетнішої групи нашого західного національного Сусіди, дар — справді „княжий”, жест — справді „старопольський”. Дар тим більш цінний, що прийшов не від надміру багатства, а просто дав його емігрант — емігрантові, отже, сказати б, бідак — бідакові. Цю властивість книги не можна не оцінити. І — мимо нашої трагічної дійсності та не менш трагічного історичного досвіду — треба побажати, щоб цей том Антології став — в якійсь сенсі — пам'яткою на перехрестях і роздоріжжях спільної історії.

Подяка і признання за немалий труд належиться Юрієві Лавриненкові — упорядчикові книги і авторів біля сорока статей (літературних портретів авторів та спроби синтезу літературного періоду).

„Будова” антологій — справа не легка і не завжди вдячна. Кожна антологія якби автоматично носить печать особистого смаку упорядчика, яким би об'єктивним він не був. Звідси — „дискусійність” всякої антології, а цієї — зокрема. Але для таких дискусій був би потрібний спеціальний літературний вечір чи навіть вечори.

В кожному разі, свою працю Ю. Лавриненко виконав ретельно, солідно і, певно, з немалим видатком енергії та додатком творчого темпераменту. І ту його працю напевно належно оцінять сучасники, як цінуватимуть прийдешні.

На маргінесі тієї праці хотілося б занотувати, як тему для можливих дискусій, один момент, момент, сказати б, „географічний” і, може, „історичний”.

Початок нашого Відродження датується т. зв. російською революцією, отже розпадом петербурзької імперії напровесні р. 1917. Поважно стимульоване було те Відродження фактом Державности (1918-20 рр.) та нерозривно зв'язаним з нею фактом кількालітньої **Війни**. Відродження мало характер суцільний, всеукраїнський, „соборний”, бо обіймало організм цілої нації. Воно фактично перекреслило „Збруч”, містило в собі Еміграцію і переллялося на Закарпаття.

Відродження було суцільне, єдине і неподільне. Цей момент в інтерпретації Ю. Лавриненка залишився відсутнім. Антологія його якби зосередилася на Харкові і (в меншій мірі) на Києві, хоч „географія” нашого Відродження є безсумніву ширша, а жива флюктуація поміж окремими „областями” Відродження — в тім процесі — була наявна. Щоб не звучало це голословно, вистачить нагадати, напр., безсумнівний, „функціональний” зв'язок поміж пізнім Стефаняком і Черемшиною та розвиком новелі на Наддніпрянщині (Косинка, навіть Хвильовий-новеліст), поезію (й словництво) Юрія Дарагана, Юрія Липи (і, може, ще когось) в зв'язку з формуванням таких поетів, як Марко Вороний, Микола Важан, може й Ю. Яновський. Зрештою, найяскравіша й історично „найважча” час-

тина діяльності Миколи Хвильового — т. зв. памфлети і т. зв. роман („Вальдшнепи”) — майбутній історик не зможе не зв'язати з літературною діяльністю Д. Донцова.

Та ж протягом 20-х, а почасти й 30-х років „области” Відродження не мали ще Залізної Заслони і пошта з Харкова, Києва чи Дніпропетровська приходила до Львова, Праги чи Подєбрад через кілька днів і то до сиріть регулярно. Т. зв. Літературну Дискусію в Києві р. 1925 переживалося, сказати б, майже в однім ритмі на всіх просторах, куди сягав розмах процесу Відродження. Липинського і Донцова, ЛНВ і „Нову Україну”, Чижевського й Д. Антоновича читалося так само схвильовано — „там”, як „Життя і Революцію”, Хвильового, „Україну” Грушевського й Зерова — „тут”. Читалося — людьми того самого покоління, тієї самої доби і, розуміється, синами одної нації!

Можливо, впорядчик вклав особливий сенс в прикметник „Розстріляне”, але образ „Відродження” в його антології, а, особливо, в статтях — має характер звужений, зльокалізований і, в наслідках, zdeформований*). Той образ відродження якби спинився на лінії Старо-Константинів—Кам'янець Подільський. І далі не пішов. І тому книга Юрія Лавриненка робить враження симфонії, що її грає лише дві третини, або й тільки половина оркестри.

Повторюю — сказане — лише тема до дискусії.

Чи ж треба нагадувати, що „Розстріляне Відродження”, мусить бути в кожній бібліотеці, в кожній емігрантській установі, у кожного емігранта, який відчуває зв'язок з Батьківщиною.

Евг. М.

*) Можливо, що впорядчик Антології планував книгу, як свою студію під назвою „Розстр. Відродж.”, для якої антологічна частина мала правити лише за ілюстративний (чи аргументаційний) матеріал? Таке питання насувала б вже сама титульна сторінка книги, де прізвище впорядчика займає перше місце, а слово „антологія” фігурує, як підтитул назви книги.

Шановні читачі журналу!

В цьому числі вміщено зміст журналу за 1959 рік. Як одержите число, ознайомтесь з змістом, перевірте чи Ви заплатили передплату. Вчасна передплата — це найкраща підтримка національної преси. Віримо, що Ви це знаєте і поспішите надіслати передплату на „Вісник за 1960 рік — \$ 5.00 на адресу:

VISNYK, P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

В січневому числі ми будемо змушені оприлюднити список небагатьох неплатників журналу.

Адміністрація Вісника

ЗМІСТ „ВІСНИКА” ЗА 1959 р.

		Ч.ч.
I. ЗАГАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ		
1. І. В-к — „Підступний гість з Москви”	1	
2. І. В-к — „Абрагам Лінкольн”	2	
3. А. Орликовський — „Зарисовується на нове Берестя”	2	
4. Р. К. — „Московська загроза на Кубі”	2	
5. І. Хорольський — „Сам себе б'є, хто нечисто жне”	3	
6. І. В-к — „А світ мовчить”	4	
7. М. Чировський — „Інфляція”	4	
8. М. К. — „Гра в Курдистан”	5	
9. А. Орликовський — „Східньо-європейські кордони та Мирова Конференція”	5	
10. І. В-к — „Джан Фостер Даллес”	6	
11. А. Орликовський — „Тибет — випадова база Китаю”	6	
12. І. В-к — „З приводу Женевської Конференції”	7-8	
13. І. В-к — „Перед переломом”	9	
14. А. Орликовський — „Советська сила на Балтиці”	9	
15. І. В-к — „Онуки виручили”	10	
16. А. Орликовський — „Китай і СРСР — їхнє спільне та протилежне”	11	
17. І. В-к — „В підготовці „вершин”	12	
18. Г. Марко Довбач — „Зріст добробуту Європи”	12	
II. СВИТОГЛЯДОВО-ПОЛІТИЧНА ТЕМАТИКА		
1. М. Кушнір — „Християнська система вартостей”	1	
2. Е. М. — „Малоросійство”	2-7	
3. В. Г. — „Думки на різні теми”	2	
4. Е. М. — „Листи до любезних земляків”	3	
5. В. Г. — „Нотатки без такту і не в такт”	4	
6. І. Хорольський — „Мітом соціалізму прикриті колоніальні пляни”	4	
7. Е. М. — „Листи до любезних земляків”	4	
8. Е. М. — „Листи до любезних земляків”	6	
9. Жнець — „Звідусіль”	6	
10. І. Хорольський — „Стаття про малоросизацію”	6	
11. М. Кушнір — „Християнський погляд на психоаналізу”	7	
12. Ів. Хорольський — „Наукові підпорки під імперію”	9	
13. Е. М. — „З нотатника”	10	
14. І. В-к — „Ворог шаліє — зміцнім змаг”	11	
15. Е. М. — „З нотатника”	11	
16. Хозе Ортега і Гассет — „Бунт мас”	11-12	
17. Е. М. — „З нотатника”	12	
18. М. Чировський — „Над могилою Степана Вандери”	12	
19. І. Хорольський — „Похорони марксизму”	12	
III. ДО ДЖЕРЕЛ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ		
1. Д. Д. — „Його милість — Іван Мазепа, Гетьман”	1	
2. О. Оглоблин — „1709”	2-3	
3. Н. Полонська-Василенко — „Нове фальшування історії”	3	
4. С. Килимник — „Московсько-українська війна 1659 року”	4-5	
5. І. Безуглов — „Донське козацтво”	6-7	
6. Н. Н. — „Слідами царату”	7	
7. Проф. Н. Полонська-Василенко — „Палій і Мазепа”	7	
8. „Проклямація Гетьмана Івана Мазепи”	10	
9. „З записника архівіста”	10	
10. О. Киянин — „Україна в Люврі”	10	
11. О. Оглоблин — „Гетьман Мазепа і велико-старшинська опозиція в кінці XVII століття”	11	
IV. В ОКУПОВАНИІ УКРАЇНІ		
1. І. Хорольський — „Далекосягла реформа”	1	
2. А. Карайдубина — „Львівський економічний район”	1	
3. Н. Н. — „До історії голоду 1922-33 р.р. на Україні”	4	
4. І. В-к — „Народні дружини”	4	
5. А. Карайдубина — „З соціалістичного побуту на Україні”	6	
6. П. Кізко — „Живі квіти”	7	
7. А. Карайдубина — „Україна в імперській семиріччі”	9	
9. І. Федорович — „Видно націоналізм дошкуляє”	9	
10. Петро Кізко — „Нотатки про літературно-культурне життя в Україні”	9	
11. М. Кушнір — „Україна, до якої повернемось”	10	
12. М. Величківський — „Чи за семилітку імперія дожене Америку”	10	
13. П. Кізко — „Ліквідували — тепер реабілітують”	10	
14. А. Орликовський — „Львів зперед року”	10	
15. П. Кізко — „Нотатки про літературно-культурне життя в Україні”	11	
16. П. Кізко — „Воротьба за власну мову”	12	
V. ЛІТЕРАТУРА, КРИТИКА		
1. Е. М. — „24. 12. 1958”	1	
2. І. Вовчук — „До „трагедії” Бориса Пастернака”	1	
3. П. Кізко — „Казка Л. Первомайського”	1	
4. Улас Самчук — „Чого не гоїть огонь” (Уривок)	1	
5. І. Мазепа — „Дума”	2	
6. В. Січинський — „Мазепа і Шевченко”	2	
7. Віра Вовк — „Світанок і Захід”	2	
8. Федір Одрач — „Невидима Спіраль”	2	
9. М. Щербак — „Святослав-Завойовник”	3	
10. В. Лесич — „Із холмського Літопису”	3	
11. М. Лавришко — „В житах золотавих”	3	
12. Ікер — „Про два братні народи”	3	
13. Н. К. — „З.У”	4	
14. П. Кізко — „Нескорена література”	4	
15. М. Щербак — „Євшан-Зілля”	4	
16. Ф. Одрач — „Нічні відвідини”	4	
17. „150-ліття народження Миколи Гоголя”	5	
18. М. Понеділок — „Дорослий”	5	

	Ч.ч.
19. П. Кізко — „Щире слово поета”	5
20. Улас Самчук — „Операція Батутич”	6
21. Ікер — „Про так званих чортенят”	6
22. М. Щербак — „Княгиня Ольга”	6
23. Я. Г. — „Зза грат”	6
24. В. Лесич — „Вірші трагічні, сатиричні і комічні”	6
25. Є. М. — „Що їх найбільше пече”	6
26. Леся Українка — „І ти колись боролась мов Ізраель”	7
27. Вадим Лесич — „Ялина”	7
28. Віра Вовк — „Уривок з роману „Вітражі”	7
29. Анна Франко-Ключко — „Ще про Живаго”	7
30. П. Кізко — „Лист до редактора”	7
31. Л. Полтава — „Петро І у Києві”, (Уривок з роману)	9
32. Борис Грінвальдт — „До великих сучасників”	9
33. Ікер — „Солом’яний дим”	9
34. А. Височенко — „Голуба кров”	10
35. Є. М. — „До портрету Мазепи”	10
36. М. Щербак — „15 жовтня 1959”	11
37. Ю. Липа — „Війна”	11
38. Вадим Лесич — „На межах незавершеного покоління”	11
39. Леонід Полтава — „На смерть Бандери”	11
40. Ф. Одрач — „Мумік”	12
41. М. Понеділок — „Вертеп”	12

VI. НАРИСИ І СПОГАДИ

1. М. Бутович — „Сіра дивізія”	1, 3
2. М. Бутович — „Повстання проти гетьмана”	2
3. Михайло Яшовський — „Спомин про Т. Шевченка 1859 р.”	3
4. В. Омельченко — „Проф. Н. Полонська-Василенко”	3
5. М. Бутович — „Дитячі літа”	4
6. Степан Петрович — „Найдорожчі нам — воля і честь нації”	5
7. М. Бутович — „Кадетський корпус”	5
8. Подорожний — „Поет срібної землі”	9-10
9. Е. Маланюк — „Тютюник і Сінклер”	11
10. Павло Шандрук — „Українська Військова Делегація у Врангеля”	11
11. В. Грінвальдт — „Спогад — Лист”	12

VII. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ

1. О. Соколишин — „З діяльності УНУ”	1
2. О. Ф. — „За спільну справу спільними силами”	2
3. Є. М. — „Листи до любезних земляків”	2
4. Марко Довбач — „Працюй і здобувай”	2
5. Ф. Гончаренко — „З залі 10-го з’їзду ООЧСУ”	2
6. Т. Качалуба — „Зі звіту фінансового референта”	2
7. Резолюції 10-го з’їзду ООЧСУ	2
8. Петро Кізко — „Соціалістичний реалізм — московський винахід”	3
9. І. Вовчук — „Про сьомий конгрес українців ЗДА”	3
10. Н. К. — Про ініціативу з „новим духом”	4

	Ч.ч.
11. Свято Героїв	5
12. І. Вовчук — „Там анатема, тут — протести”	5
13. І. Вовчук — „Ще про те саме”	5
14. С. Галамай — „Небезпечна втеча від ідей”	6
15. І. Вовчук — „То не критика”	6
16. І. В. — „Оселя СУМА в Елленвіл”	7
17. Звернення до політичних мужів ЗДА	6
18. О. Соколишин — „Перед десятим Конгресом СУСТА”	6
19. „Спільна заява Українських Політичних Угруповань”	7
20. Н. К. — „Національна маніфестація”	7
21. Резолюція Українців	7
22. І. Хорольський — „На советській виставці”	7
23. М. Чировський — „Москва розуміє лише силу”	9
24. Р. К. — „З діяльності ООЧСУ”	9
25. Р. К. — „Вінгемтон на політичному старті”	9
26. Звернення Організацій Визвольного Фронту	9
27. І. Хорольський — „КУК на дипломатичних манівцях”	10
28. І. М-ко — „Ворог скаженіс”	11
29. Н. К. — „Чи розв’язалися?”	12
30. В. Щербій — „Про експертів”	12

БІБЛІОГРАФІЯ:

Число 2, 3, 4, 5, 9, 10, 12.

В 250-ТУ РІЧНИЦЮ ВЕЛИКОГО ГЕТЬМАНА

НТШ, ООЧСУ і ЛВУ видають монографію

О. ОГЛОВЛИНА

Гетьман Іван Мазепа і його доба

В КНИЗІ, НА 360 СТОРІНОК, 10 РОЗДІЛІВ, НЕДРУКОВАНІ ДОСІ ІЛЮСТРАЦІЇ І МАПА УКРАЇНИ.

ТВЕРДА ОПРАВА І ЗАСТАВКИ ДО РОЗДІЛІВ.

Обкладинка і заставки в стилі барокко роботи мистця М. Бутовича

Вступна стаття (передмова) англійською мовою

Книга вийде в січні 1960 р. Поспішіть замовити її. Тираж обмежений. Ціна \$ 5.75, з пересилкою \$ 6.00

Управи Відділів!

Бюджетовий рік закінчується, а не всі Відділи виконали свої фінансові зобов’язання перед ГУ. Поспішіть з розчисленням до 1 січня. ГУ вірять, що Відділи, у яких є заборгованість, а зокрема за передплату журналу і видання, зрозуміють як шкодить праці недотримання наших зобов’язань — і розчисляться до кінця року.

Фін. Референтура ГУ ООЧСУ